

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DEKİ EKONOMİK GELİŞMELERİN
ÇİMENTO VE İNŞAAT SEKTÖRLERİNE ETKİSİ**

Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi

ANIL GİRGİN

**Ankara
2024**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DEKİ EKONOMİK GELİŞMELERİN
ÇİMENTO VE İNŞAAT SEKTÖRLERİNE ETKİSİ**

**Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi
ANIL GİRGİN**

Danışman: Prof. Dr. Kadir GÜRDAL

**Ankara
2024**

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Kadir GÜRDAL danışmanlığında hazırladığım “TÜRKİYE’DEKİ EKONOMİK GELİŞMELERİN ÇİMENTO VE İNŞAAT SEKTÖRLERİNE ETKİSİ (Ankara.2024) ” adlı dönem projesindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 27.01.2024
Adı-Soyadı : Anıl GİRGIN

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
DÖNEM PROJESİ DEĞERLENDİRME FORMU

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Enstitünüz İşletme Anabilim Dalı 22952211 numaralı tezsiz yüksek lisans öğrencisi Anıl GİRGIN'in "Türkiye'deki Ekonomik Gelişmelerin Çimento ve İnşaat Sektörlerine Etkisi" adlı

(İngilizce Başlığı "The Impact of Economic Developments in Turkey on the Cement and Construction Sectors")

tezsiz yüksek lisans dönem projesi tarafımda değerlendirilmiş olup,

BAŞARILI

BAŞARISIZ

bulunmuştur.

Dönem projesi danışmanı olarak, adı geçen öğrencinin notunun, dönem projesinin Enstitünüz Müdürlüğü'ne tesliminden önce *Öğrenci İşleri Bilgi Sistemi*'ne (OİBS) tarafımdan işlendiğini beyan ederim.

DÖNEM PROJESİ DANIŞMANI ONAYI

TARİH: 27.01.2024

Prof. Dr. Kadir GÜRDAL

İÇİNDEKİLER

Sayfa

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,	i
TABLO LİSTESİ	iv
giriş.....	v
I. KONUNUN TAKDİMİ	v
II. KONUNUN SINIFLANDIRILMASI.....	v
BÖLÜM 1	1
İNŞAAT VE ÇİMENTO SEKTÖRLERİ GENEL YAPILARI VE TARİHİ GELİŞİMLERİ	1
1.1 İNŞAAT SEKTÖRÜ YAPISI VE TARİHİ GELİŞİMİ	1
1.1.1 İnşaat Mühendisliği Kavramının Dünya'daki Tarihsel Gelişimi	1
1.1.2 İnşaat Mühendisliğinin Osmanlı Tarihindeki Gelişimi	3
1.1.2.1 Mimar Sinan	3
1.1.2.2 Mimar Hayreddin	3
1.1.2.3 Sedefkar Mehmed Ağa	3
1.1.2.4 Mimar Kemaleddin.....	4
1.1.2.5 Balyan Ailesi	4
1.1.3 İnşaat Mühendisliğinin Türk Tarihindeki Başlangıcı	4
1.1.4 İnşaat Sektörünün Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Gelişimi	5
1.1.5 1999 Marmara Depremi Sonrasında İnşaat Sektörü.....	6
1.1.6 İnşaat Sektörünün Ekonomik Anlamda Önemi	6
1.2 ÇİMENTO SEKTÖRÜ TANIMI VE TARİHİ GELİŞİMİ	7
1.2.1 Çimentonun Tarihi Gelişimi ve Açılımı	7
1.2.2 Türk Çimento Sektör Tarihi ve Gelinek Nokta.....	8
BÖLÜM 2	12
TÜRKİYEDEKİ EKONOMİK GELİŞMELERİN (KRİZ ORTAMLARININ) İNŞAAT VE ÇİMENTO SEKTÖRLERİNE ETKİSİ	12
2.1 KÜRESEL FİNANSAL KRİZİN VE AVRUPA BORÇ KRİZİNİN TÜRKİYE'NİN İNŞAAT SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	12
2.1.1 Büyüme.....	13
2.1.2 İstihdam	14
2.1.3 Dış Ticaret	16
2.1.4 Yatırım.....	16
2.1.5 Fiyat Artışı	17
2.1.6 Sektör Oranları Üzerinden Değerlendirme	18
2.2 KÜRESEL FİNANSAL KRİZİN VE AVRUPA BORÇ KRİZİNİN TÜRKİYE'NİN ÇİMENTO SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLER 24	
2.2.2 İç ve Dış Pazar Satışları Üzerindeki Etkisi	24
2.2.3 Finansal Durum Değerlendirmesi	26
ÖZET.....	31

KAYNAKLAR	33
------------------------	-----------

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye Çimento ve Klinker Üretim Gelişimi	9
Tablo 2. Dünya Çimento Üretimi Ülkelerin % Oranları	10
Tablo 3. Avrupa ve Dünya Çimento İhracat % Oranları.....	10
Tablo 4. İnşaat Sektörü ve Türkiye Toplam GSYH Hacim Gelişimi	13
Tablo 5. İnşaat Sektörü ve Türkiye Toplam GSYH Hacim % Değişimi	14
Tablo 6. İnşaat Sektörü Ücretli Çalışan Sayısı.....	15
Tablo 7. İnşaat Sektörü Yapılmakta Olan Yatırım Miktarları.....	16
Tablo 8. Konut Fiyat Endeksi Gelişimi.....	17
Tablo 9. İnşaat Sektörü Finansal Oranları.....	18
Tablo 10. İnşaat Sektörü Cari Oran Gelişimi	18
Tablo 11. İnşaat Sektörü Nakit Oran Gelişimi	19
Tablo 12. İnşaat Sektörü Özkaynaklar / Aktif Toplam % Oran Gelişimi	20
Tablo 13. İnşaat Sektörü Stok Devir Hızı ve Stok Bağımlılık Oranı Gelişimi ...	20
Tablo 14. İnşaat Sektörü Kaynak ve Varlık Yapısı Gelişimi	21
Tablo 15. İnşaat Sektörü Dönem Net Kâr veya Zararı ve % Oran Gelişimi	22
Tablo 16. İnşaat Sektörü Gelir Tablosu	22
Tablo 17. Türkiye Çimento ve Klinker Satış ve Üretim Kapasitesi Gelişimi	24
Tablo 18. Türkiye Çimento ve Klinker İhracat Miktarları	25
Tablo 19. Çimento Sektörü Yurtiçi ve İhracat Satış Gelirleri % Değişimi	25
Tablo 20. Hazır Beton Sektör Verileri	26
Tablo 21. Çimento Sektörü Cari Oran Gelişimi.....	26
Tablo 22. Çimento Sektörü Asit Test Oran Gelişimi	27
Tablo 23. Çimento Sektörü Özkaynaklar / Aktif Toplam Oranı Gelişimi	27
Tablo 24. Çimento Sektörü Alacak ve Borç Devir Hızı Gelişimi.....	28
Tablo 25. Çimento Sektörü Varlık ve Kaynak Yapısı Gelişimi.....	28
Tablo 26. Çimento Sektörü Dönem Net Kâr veya Zararı ve % Oran Gelişimi...29	
Tablo 27. Çimento Sektörü Brüt Satışlar ve Satışların Maliyetleri Gelişimi.....	30

GİRİŞ

I. KONUNUN TAKDİMİ

İnşaat sektörü, dünyada gelişimini devam ettirirken, Türkiye’de bu gelişim 1999 Marmara Depremi sonrasında yapı denetimi, bina kalitesi ve çevre düzenlemeleri gibi olguların ortaya çıkması ile rekabet ortamının artması sonucunda hız kazandı. İnşaat sektörü Türkiye’nin büyümesine son 20 yıl içinde oldukça büyük katkılar sağladı. Bu katkıları sadece tek başına sağlamamakta olup, sektörün çimento, demir, elektrik malzemesi, cam, parke, alçı, boya, boru vb. 250 yan sektörü de doğrudan etkileyen geniş hacmi ile yan sektörler ile 2021 yılında GSYH içindeki payı %35’lere vardı. Yine bu yan sektörler ile ülke istihdamına katkısı ise yine 2021 yılında 6 milyonu geçti. (Uğur ASLANHAN, 2022). Günümüzdeki kriz ortamı ile maliyetlerin artması sonucu ise sektör halen daha GSYH içerisinde tek başına %5,6’lık paya sahiptir ve doğrudan 1,71 milyon kişi istihdam etmektedir. (TÜİK, Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2023 III. Çeyrek)

“İnşaat sektörünün bir ülke ekonomisi ile ilişkisi üretim, istihdam, finans, çevre gibi çeşitli alanlar üzerinden gerçekleşebilmektedir. Literatürdeki yaygın görüşe göre söz konusu bu ilişkiler özellikle gelişmekte olan ülke ekonomilerinde daha belirgin bir Tabloda ortaya çıkmaktadır.” (İbrahim Can BAYRAK ve Osman Murat TELATAR, 2021) Ülkemizin gelişmekte olan bir ülke olduğu varsayımı ile inşaat sektörüne nasıl sıkı sıkıya bağlı olduğu bu çalışmada tablolar aracılığıyla gösterilecektir.

İnşaat sektörü gerek en kolay istihdam sağlayan sektör, gerekse sanayi üretiminin halen daha vazgeçilmez bir parçası olması ile ülke ekonomilerinin büyümesinde öncüllük ettiği gibi, ülkelerde yaşanan kriz ortamlarından da en çok etkilenen sektörlerden biridir. Bu nedenle çalışmada inşaat sektörünün ve inşaaata bağımlı olan çimento sektörünün mevcut dinamiklerinin ifade edilmesinin ardından, inşaat ve bağımlı olan çimento sektörlerine neden lokomotif sektör denildiğine dair, mevcut bağlantı göz önüne serilerek ilişkileri belirtilecektir.

II. KONUNUN SINIFLANDIRILMASI

Bu çalışma kapsam olarak 2 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, inşaat ve çimento sektörlerinin genel yapısından, dinamiklerinden ve tarihi gelişimlerinden bahsedilecektir. İkinci bölümde ise bu iki sektöre ait rakamlar ile ekonomik gelişmelerdeki etkilenme durumları analizler ile incelenecektir.

BÖLÜM 1

İNŞAAT VE ÇİMENTO SEKTÖRLERİ GENEL YAPILARI VE TARİHİ GELİŞİMLERİ

1.1 İNŞAAT SEKTÖRÜ YAPISI VE TARİHİ GELİŞİMİ

1.1.1 İnşaat Mühendisliği Kavramının Dünya'daki Tarihsel Gelişimi

“İnşaat mühendisliğinin ortaya çıkış tarihini ve başlangıcını net bir şekilde belirlemek elbette zordur. İnsanoğlu en başta kötü hava koşullarından ve yırtıcı hayvanlardan korunmak için mağaralarda yaşamaya başladı. Ağaç gövdelerini kullanarak nehrin karşısına geçmeyi öğrendi ve daha niceleri. Tüm bu ilerlemeler aslında mühendisliğin yani insan ihtiyaçları için doğal malzemeler kullanılarak tasarımlar yapılmasının göstergesidir.

Modern zamanlara kadar inşaat mühendisliği ve mimarlık arasında net bir ayrım yoktu. Bölgeye göre değişmekle beraber mühendis ve mimar terimi çoğunlukla birbirleri yerine kullanılıyordu.

Mısır'da M.Ö. 2700-2500 yıllarında yapılan piramitler büyük yapı inşaatlarının ilk örnekleri olarak gösterilebilir.

Mimarlık ve mühendislik üzerine ilk yazılan kitap Romalı Mimar Marcus Vitruvius'un “Vitruvius' De Architectura” adlı kitabıdır. Antik çağlardaki mühendislik ve mimarlık yöntemlerini keşfetme açısından çok değerli olan bu kitap dönemde bir rehber niteliğinde kullanılmaktaydı.

İnşaat mühendisliği için uygulanabilir fiziksel ve matematiksel problemlere bilimsel bir yaklaşımın ilk örnekleri, Arşimet Prensibi ve Arşimet Vidası gibi pratik

çözümler de dahil olmak üzere, Arşimet'in M.Ö. 3. yüzyıldaki çalışmalarıdır. Hintli bir matematikçi olan Brahmagupta, M.S. 7. yüzyılda, kazı (hacim) hesaplamaları için Hindu-Arap rakamlarına dayanan aritmetiği kullandı.

İlk mühendislik okulu, “Fransa Ulusal Köprüler ve Otoyollar Okulu” 1747’de açıldı. Kendini inşaat mühendisi olarak ilan eden ilk kişi Eddystone Deniz Feneri’ni inşa eden John Smeaton isimli bir İngiliz mühendistir. Civil engineering terimini ilk kez Smeaton kullandı. Bu nedenle mesleğin babası ya da kurucusu olarak bilinir. 1771’de Smeaton ve meslektaşları bir akşam yemeğinde “Smeatonian Society of Civil Engineers” diye bir grup kurmuşlardır. İnşaat mühendisliğinin İngilizce adı da buradan gelmektedir. Diğer bir tabir ile medeniyet mühendisliğine karşılık gelmektedir.

1818’de dünyanın ilk kurumsal mühendislik topluluğu Londra’da “Institution of Civil Engineers” adıyla kurulmuştur. 1820 yılında seçkin bir mühendis olan Thomas Telford ilk başkanı olmuştur. 1828’de kraliyet tüzüğünde inşaat mühendisliği bir meslek olarak tanınır. Tüzük inşaat mühendisliğini şöyle tanımlar: “İnşaat mühendisliği fiziksel ve bilimsel prensiplerin uygulamasıdır ve tarih boyunca fizik ve matematik anlayışındaki ilerlemelerle yakından ilişkilidir. İnşaat mühendisliği, birkaç ayrı uzmanlık disiplini içeren geniş kapsamlı bir meslek olduğundan; tarihi yapılar, malzeme bilimi, coğrafya, jeoloji, toprak, hidroloji, çevre, mekanik ve diğer alanların bilgisiyle bağlantılıdır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde İnşaat Mühendisliğini öğreten ilk özel kolej 1819 yılında Captain Alden Partridge tarafından kurulan Norwich Üniversitesi’dir. ABD’de İnşaat Mühendisliği alanında ilk derece 1835 yılında Rensselaer Politeknik Enstitüsü tarafından verilir. İlk kadın inşaat mühendisi olan Nora Stanton Blatch, 1905 yılında Cornell Üniversitesi’nden mezun olmuştur.” (Yasin ENGİN, 2020)

1.1.2 İnşaat Mühendisliğinin Osmanlı Tarihindeki Gelişimi

Türkiye tarihinin öncesine dayanmakta olan mimarlık geleneği Osmanlı döneminde aslında bu konuda çağının nasıl ilerisinde olduğumuzun kanıtı niteliğindedir. Osmanlı tarihine bakıldığında dönemin mimarları, günümüzün inşaat mühendisleri ve mimarlarının görevlerini tek başlarına üstlenmekteydi. Osmanlı döneminde mimari eserler devlet tarafından dönemin bilindik kişilerine yaptırılmaktaydı. İnşaatın amacı dönemin devlet adamlarının kendi isimlerini yaşatmaları için oluşturulan cami, külliye, saray, köprü vb. yapılardan ibaretti. Osmanlı döneminde mimarlık mesleğinin öncülü olan Türk isimlere bazı örnekler ve onlara ait eserler ise şu şekildedir:

1.1.2.1 Mimar Sinan

Türk tarihinin en önemli mimarı olarak gösterilen Mimar Sinan, Osmanlı Devleti'nin de en ünlü baş mimarıdır. Yavuz Sultan Selim döneminde yeniçeri olarak görev yapan Mimar Sinan; I. Süleyman, II. Selim ve III. Murat döneminde baş mimar olarak görev yaptı. Mimar Sinan'ın en önemli eserleri arasında; Süleymaniye Camii (İstanbul), UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Selimiye Camii (Edirne), Şehzade Mehmet Camii (İstanbul), Mihrimah Sultan Camii (İstanbul), Atik Valide Camii (İstanbul) yer almaktadır. Sanatçının 350'nin üzerinde esere imza attığı bilinmektedir.

1.1.2.2 Mimar Hayreddin

Mimar Sinan'ın öğrencisidir. Mostar Köprüsü en önemli eseridir. Bu cami UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer almaktadır. Bunun dışında ise II. Bayezid Külliyesi (Edirne), II. Bayezid Cami (İstanbul) mimarın önemli eserlerindedir.

1.1.2.3 Sedefkar Mehmed Ağa

Mimar Sinan'ın öğrencisidir. En önemli eseri ise inşası 7 yıl süren İstanbul'un en çok turist çeken camilerinden biri olan Sultanahmet Camii'dir.

1.1.2.4 Mimar Kemaleddin

20.YY.'ın en önemli mimarlarından biridir. Almanya'da mimarlık eğitimi aldı. En önemli eserleri arasında Gazi Eğitim Enstitüsü (Ankara), Tayyare Apartmanları (İstanbul), Ankara Palas (Ankara) ve Bebek Camii (İstanbul) yer alır.

1.1.2.5 Balyan Ailesi

18. ve 19. YY. da tarihteki en önemli mimar ailelerden biridir. Önemli isimleri; Krikor Balyan, Sarkis Balyan, Nigoğos Balyan ve Garabet Amira Balyan'dır. Çoğu üyesi Avrupa'da eğitim aldı. Çırağan Sarayı, Beylerbeyi Sarayı, Dolmabahçe Sarayı ve Adile Sultan Sarayı ünlü eserlerindedir. (Egeyapı Blog -2017).

1.1.3 İnşaat Mühendisliğinin Türk Tarihindeki Başlangıcı

Türk tarihinde inşaat mühendisliği, Gazi Hasan Paşa'nın ve Baron de Tott'un teklifi ile III. Mustafa'nın 1773 yılında gemi inşaat mühendisleri yetiştiren Mühendishane-i Bahri-Hümayun'u açmasıyla başlar. Osmanlı İmparatorluğu gerileme dönemine girdiğinde Avrupa'da meydana gelen bilimsel ve teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmek amacıyla bazı adımlar atıldı, ülkenin diğer alanlardaki teknik ihtiyacının da artmasından dolayı 1883'te Hendese-i Mülkiye ismiyle mühendislik okulu açıldı. 1923'te Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber uygulamalı dersler için laboratuvarlar kurulmuş, böylece eğitim kalitesi artırıldı.

1928 yılında Mühendis Mekteb-i Alisi, 1941'de Yüksek Mühendis Okulu adını aldı. 1944'te ise İstanbul Teknik Üniversitesi oldu. Sabiha Gürayman, 1933'te Türkiye'nin ilk kadın inşaat mühendisi unvanını aldı. Anıtkabir dahil, pek çok kamu projesinde çalıştı. (Yasin ENGİN, 2020)

Anıtkabir inşaatında bir kadın mühendisin görev alması dünyada ilgi uyandırdı; Yunanistan Başbakanı Venizelos kendisini "Hayatımda ilk defa böylesine büyük bir işin başında bir kadın görüyorum. Sizi tebrik ederim" diyerek kutladı. (GALİP, 2020)

1.1.4 İnşaat Sektörünün Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Gelişimi

İnşaat sektörü, Cumhuriyet'in ilk yıllarında öncelikle demiryolu hatları ve büyük su projeleriyle başladı ve 2. Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1950'lere kadar devam etti.

İnşaat sektörünün 50'ler ve 60'lardaki gelişiminin ardındaki temel etken, kamu altyapı yatırımlarıdır. İnşaat ve taahhüt sektörünün gelişimi bu dönemde hız kazanırken, Türkiye'nin 1952'de NATO'ya girişi, altyapı yatırımlarını artırıp, firmalara hem yabancılarla çalışıp tecrübe kazanma hem de düşük maliyetlerle makine parkına sahip olma şansı verdi.

Söz konusu dönemde sanayi yatırımları daha çok özel sektöre terk edilmiş, toplam yatırımların yaklaşık yarısını teşkil eden kamu yatırımları ise ağırlıklı olarak altyapı yatırımlarından oluşmuştur. Kamu ihalelerini kazanan Türk firmaları, bu alanda edindikleri tecrübeyle daha sonraki yıllarda yurtiçinde ve yurtdışında önemli projelere imza atmaya başlamışlardır.

Başta barajlar, hidroelektrik santralleri, karayolları ve NATO ihaleleri olmak üzere bu hamle müteahhitlik sektörü için de büyük bir deneyim ve atılım anlamına geldi.

Türkiye'de 1980'li yıllardan itibaren ciddi gelişim göstermiş olan inşaat sektörünün büyüme eğilimi, 1988 yılından sonra yavaşladı. Ayrıca 1988 yılında liberalizasyon süreci ve artan faizlerle yükseliş gösteren yatırım maliyetleri sonucu, inşaat talebi düşmüştür. 1993-2003 döneminde Türkiye ekonomisi %26,13 oranında büyürken; inşaat, kamu inşaat sektöründeki yatırımların azalması sonucu ana sektörler arasında küçülen tek sektör olarak %22,4 oranında daralma gösterdi.

Konut sektörü, 2004 yılından itibaren ise canlanmaya başlamış, 2005'in ilk yarısında inşaat ruhsatlarındaki artış oranı, bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla % 40 olmuştur. (Goldyapı İnşaat, Erişim Tarihi: 2024/01/10)

1.1.5 1999 Marmara Depremi Sonrasında İnşaat Sektörü

Yapı denetimi, bina kalitesi ve çevre düzenlemeleri gibi olguların ortaya çıkması ile rekabet ortamının artması sonucunda, inşaat sektörü Türkiye'nin büyümesine son 20 yılda ciddi katkılar sağladı. 1999 depremi sonrasında sektör bir büyüme ivmesi kazanmış ve bu büyümeyi 2018 yılı ekonomik krizine kadar taçlandırarak sürdürmüştür. GSYH içindeki payının maksimum seviyeye ulaştığı yıl olan 2017 senesine kadar % 8,5 oranına kadar ulaşmış olup, sonrasında artan tutarlara rağmen 2023 yılı 3. Çeyrek itibariyle %5,6 seviyesine geriledi.

Çimento, demir, elektrik malzemesi, trafo, kombi, perde, mobilya, cam, çivi, parke, alçı, boya, plastik boru vb. 250 yan sektörü de doğrudan etkileyen geniş hacmi ile yan sektörler ile GSYH içindeki payı 2021 yılında %35'i bulmuştur. Bu yan sektörler ile ülke istihdamına katkısı ise 6 milyonu aşmaktadır. (Uğur ASLANHAN, 2022)

Rusya-Ukrayna arasında süren savaşın yarattığı kayıp ve artan proje maliyetleri ile risklere karşın Türkiye, 2022 yılındaki performansıyla bu yıl "Dünyanın En Büyük 250 Uluslararası Müteahhidi" listesinde 40 firma ile yer aldı. Böylece Türkiye, firma sayısına göre dünya ikinciliğini korumuştur. Listede 81 firmayla birinci Çin olurken, üçüncü sırada 39 firma ile ABD bulunmaktadır. Türkiye'nin küresel inşaat pazarından aldığı pay ise yüzde %4,4 olmuştur. (Santiye.com, Erişim Tarihi: 2024/01/09)

1.1.6 İnşaat Sektörünün Ekonomik Anlamda Önemi

"İnşaat sektörü, herhangi bir ülkenin sosyoekonomik gelişimine bir itici güç olarak katkıda bulunma potansiyeline sahiptir. Diğer bir ifadeyle inşaat, ekonomik kalkınmayı teşvik etmek için güvenlik ağı olarak kullanılabilir. Herhangi bir ulusun ekonomik büyümesinin hızı; binalar, yollar ve köprüler gibi fiziksel altyapıların geliştirilmesiyle ölçülebilmektedir. İnşaat sektörü, ekonomide diğer sektörlerinin gelişmesi için gerekli altyapıyı sağlamaktadır. İnşaat faaliyetinin sahip olduğu bu geniş yelpazesi vasıtasıyla sosyoekonomik gelişme için temel girdi haline gelmekte ve bir ülkenin altyapısının ve

endüstriyel gelişiminin ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır.” (Can İNAK, 2019)

“İnşaat sektörü, ulusal devletlerin ekonomik büyüme ve gelişme hedefine ulaşma aracı olma özelliği taşımaktadır. Bu sektör, ülke genelinde ekonomik kalkınmayı teşvik etmekte ve bir bütün olarak üretim faktörlerinin önemli bileşenleri olan diğer sektörler ile de geniş ve yoğun etkileşim sergilemektedir. Dolayısıyla, mal ve hizmetlerin üretimi ve dağıtımını için gerekli olan fiziksel tesisleri inşa ederek diğer sektörlerin de büyümesine temel oluşturur. Bu sektörün performansı ise ülke ekonomilerinin gelişmişlik düzeyi ile yakından ilgilidir. Özellikle inşaat sektörünün ekonomik kalkınmadaki rolü, gelişmekte olan ülkelerde yoğun olarak gözlemlenmektedir.” (Can İNAK, 2019)

Bir başka ifadeyle, ülke ekonomilerinin gelişme aşamalarında inşaat sektörünün dinamik yapısı önemli bir rol oynamaktadır. İşsizlik oranının azaltılması ve ekonomik büyümenin sağlanmasında önemli etkiye sahip bir sektördür. Gelişmekte olan her ekonomide ekonomik faaliyetler üzerinde çarpan etkisi yüksek olan sektörlerin başında kuşkusuz inşaat sektörü gelmektedir.

1.2 ÇİMENTO SEKTÖRÜ TANIMI VE TARİHİ GELİŞİMİ

1.2.1 Çimentonun Tarihi Gelişimi ve Açılımı

“Çimento” kelimesi, yontulmuş taş kırıntısı anlamındaki Latince "caementum" sözcüğünden türemiş, sonraları “bağlayıcı” anlamında kullanıldı.” (Türkiye Çimento Sanayicileri Birliği, Erişim Tarihi: 2024/01/07)

“Çimentonun farklı şekillerinin insanlık tarihinde 12 bin yıl öncesine kadar dayanmasına karşın modern çimento ilk defa 1824 yılında Joseph Aspdin isimli duvar ustası tarafından keşfedildi. 1850 yılından sonra Portland çimentosunun kullanımı yaygınlaşmaya başlamış ve 1900’lü yıllardan itibaren yeni tekniklerle birlikte daha güçlü çimento üretimi gerçekleştirildi. İlk betonarme yapının tarihi 1852 olmakla birlikte,

ikonik beton yapılar içinde Ayasofya Müzesi, Sdney Opera binası, MAXXI Müzesi, Unité d'Habitation toplu konut üniteleri sıralanabilir.” (worldcementassociation, Erişim Tarihi: 2024/01/10)

“Çimentonun üretiminde kullanılan hammaddeler kalker (kireçtaşı), kil, marn, demir cevheri ve boksittir. Çimento üretim aşamasının en önemli süreci klinker üretimidir ve farklı aşamalardan oluşmaktadır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çimento Üretimi, Sektörel Uygulama Kılavuzu, 2020). Klinker ve çimento arasındaki temel farklılık dayanıklılık ve uzun süre stoklanabilme özellikleri olarak sıralanabilir. Bu ayrım nedeniyle, üretim ve ihracat rakamlarında çimento ve klinker farklı başlıklar altında sunulmaktadır.” (Bilge ÇAĞATAY, 2021)

1.2.2 Türk Çimento Sektör Tarihi ve Geline Nokta

“Türk çimento sektörü üretimine Darıca’da 1911 yılında 20.000 ton/yıl kapasiteli bir fırınla başlamış (Sanayi Genel Müdürlüğü, 2010: 3), Darıca’daki fabrikanın kapasitesi 1923 yılında 40.000 ton/yıl değerine yükseltilmiş, sektörün üretim kapasitesi 1950 yıllarında Ankara, Zeytinburnu (İstanbul), Kartal (İstanbul) ve Sivas’ta yeni kurulan dört fabrikayla birlikte 370.000 ton/yıl rakamına ulaştı.

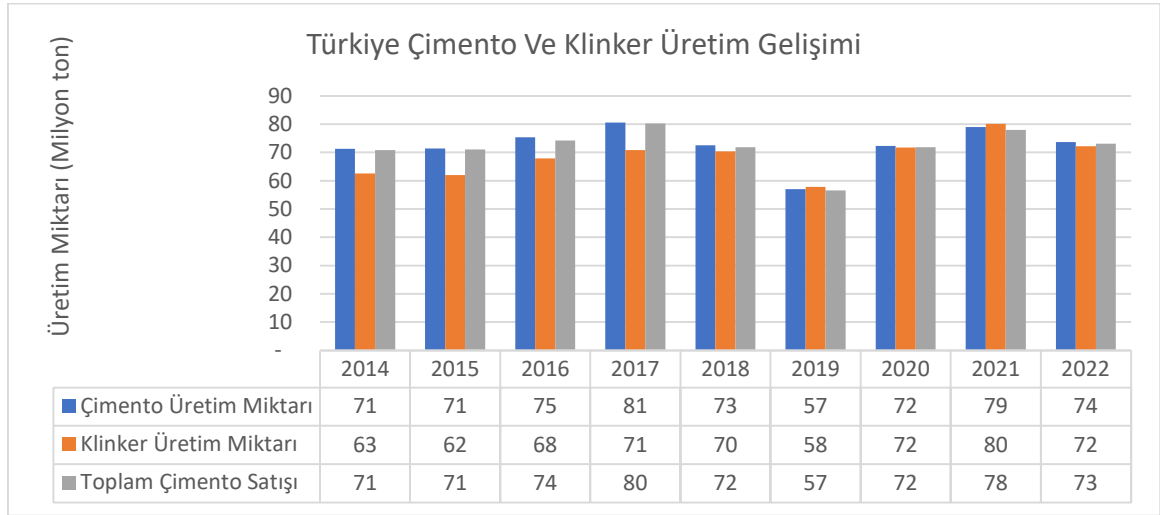
Türkiye’de çimentoya talebin artmasıyla birlikte nakliye maliyetlerini de minimuma indirmek amacıyla Bakanlar Kurulu kararıyla 50 Milyon TL sermayeyle, ortakları Türkiye Emlak Kredi Bankası, Sümerbank, Türkiye İş Bankası, Ankara Çimento Sanayi T.A.Ş. ve Sivas Çimento Sanayi Müessesesi olan Türkiye Çimento Sanayi T.A.Ş. (ÇİSAN) kurulmuştur. ÇİSAN 1983 yılında çeşitli yasal düzenlemelerle Etibank ve Sümerbank’ın seramik ve refrakter fabrikalarını da devralarak hizmet alanını genişletmiş ve “Türkiye Çimento ve Toprak Sanayi T.A.Ş.” (ÇİTOSAN) adını aldı.” (Ömer ARIÖZ ve Kemal YILDIRIM, 2015)

Türk çimento sektörü 2021 yılı verilerine göre 56 entegre tesis 21 de öğütme tesisi olmak üzere toplam 77 fabrikayla üretimini sürdürmektedir (Sanayi Genel Müdürlüğü, 2022). Tesislerin yaklaşık %40’ı İç Anadolu ve Marmara bölgelerinde bulunmaktadır.

Güney Doğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri ise çimento entegre ve öğütme tesislerinin en az olduğu bölgelerdir.

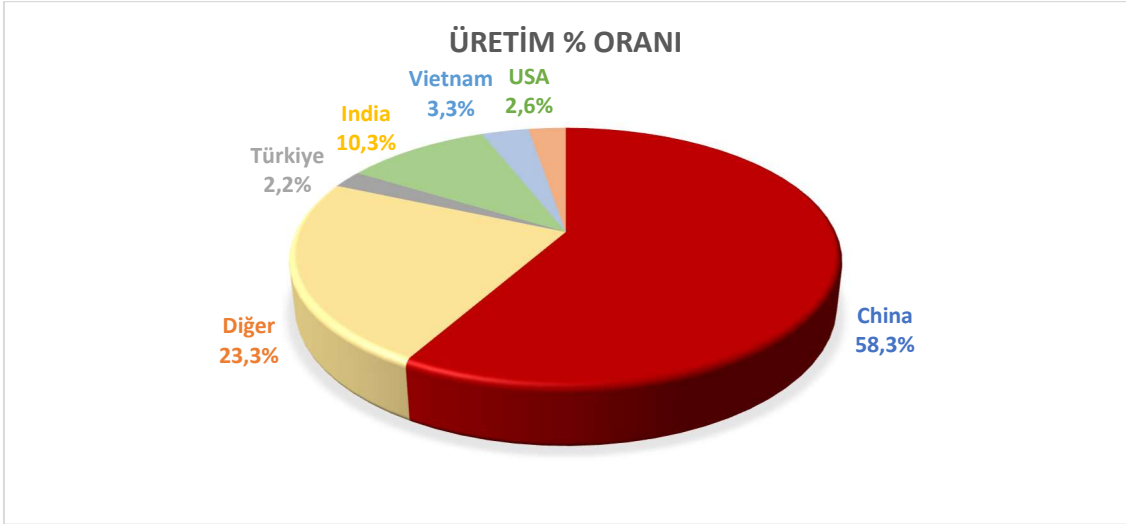
Çimento üretiminde 2000'den itibaren önemli bir kapasite artışı gerçekleşmiş, 2000 yılında sektör 64 milyon ton çimento üretim kapasitesine sahipken, önemli bir artış kaydederek 2021 yılında 145,4 milyon ton olmuştur. Yine çimento toplam satışına baktığımızda Türk Çimento verilerine göre 2017 yılında zirveyi gören sektörde toplam 80 milyon ton çimento satışı gerçekleşti. Yine aynı yılda 80,5 milyon ton ile de üretim rekoru kırıldı. Ancak sonrasında 2018 krizi ve inşaat sektöründeki gerileme ile bu rakam aşağı yönlü devam etti. (Tablo.1 – Kaynak: Türk çimento)

Tablo 1. Türkiye Çimento ve Klinker Üretim Gelişimi

Türkiye çimento sektörü Merchant Research raporuna göre 2022 yılı itibari ile üretim anlamında dünyadaki en büyük 5. üretici konumuna geldi. (Tablo. 2- Kaynak : Merchant Research (2022)).

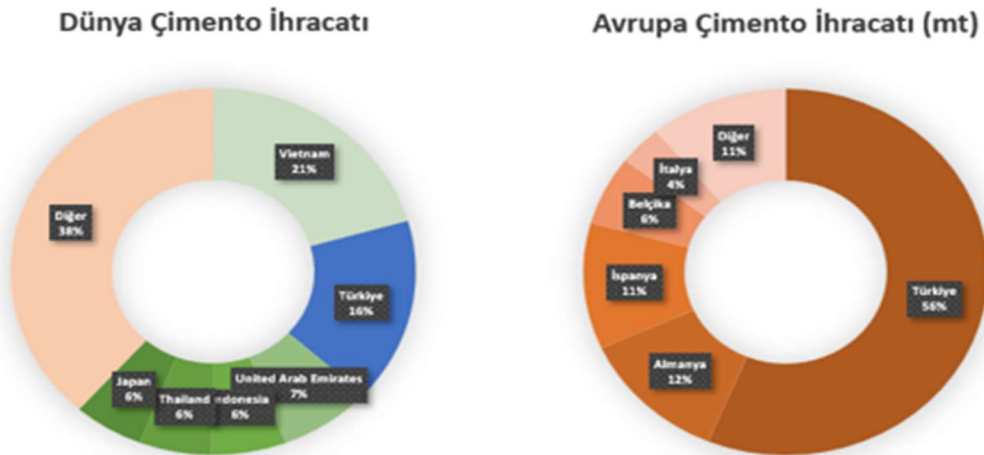
Tablo 2. Dünya Çimento Üretimi Ülkelerin % Oranları

Dünya çimento üretiminde son 30 yıllık süreçteki dikkat çekici gelişme, ilk 10 içindeki ülkelerin büyük çoğunluğunun gelişmekte olan ülkeler olmasıdır. Bu durum gelişmekte olan ülkelerdeki konut, ticari amaçlı ofis ve altyapı yatırımlarının talebi ve tüketimi açısından bir gösterge niteliğindedir.

Türkiye de gelişmekte olan bir ülke olarak bu eğilimden payını aldı ve yine 2022 itibari ile Avrupa'nın en büyük 1., dünyanın ise en büyük 2. ihracatçısı konumuna geldi. (Tablo. 3 – Kaynak: Merchant Research (2022))

Tablo 3. Avrupa ve Dünya Çimento İhracat % Oranları

“Enerji ve yakıt, imento üretimindeki en önemli girdilerdir. Özellikle ısıtma ve soğutma aşamalarında yüksek enerjiye ihtiyaç duyulması sektörün enerjiye bağımlılık derecesini belirler. Üretim aşamasında ısıtma ve fırınlarla birlikte yakıt ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. En temel yakıtlar kömür ve atıklardan türetilmiş yakıtlardır. Son dönemde özellikle çevre kirliliğine yönelik hassasiyet sebebiyle atıkların yakıt olarak kullanımı artış gösterdi. Enerji ve yakıt bağımlılığı ise beraberinde savaş ve kriz ortamlarından fazlasıyla etkileniyor olmasını getirmektedir.” (Bilge ÇAĞATAY, 2021)

BÖLÜM 2

TÜRKİYEDEKİ EKONOMİK GELİŞMELERİN (KRİZ ORTAMLARININ) İNŞAAT VE ÇİMENTO SEKTÖRLERİNE ETKİSİ

2.1 KÜRESEL FİNANSAL KRİZİN VE AVRUPA BORÇ KRİZİNİN TÜRKİYE’NİN İNŞAAT SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Konut sektörü ve bu sektörle ilgili finansal sektörlerde ortaya çıkan ABD kaynaklı 2008 küresel finansal ekonomik kriz, hızla reel sektöre ve dünyadaki diğer ülke ekonomilerine yayıldı (Özdemir ve Kılıç, 2011: 44). Küresel kriz, Türkiye ekonomisinin 2006 yılının ikinci yarısından itibaren yavaşladığı ve işsizliğin yükseldiği bir dönemde ortaya çıktı. Ancak Türkiye ekonomisi bu krizden derinden etkilendi (Akyüz, 2009: 4)

“Resesyon, reel GSYH’nin arka arkaya iki çeyrek küçülmesi olarak tanımlanmaktadır. Depresyon ise daha ağır bir istikrarsızlık halini, ekonomik faaliyetlerde daha şiddetli, yaygın ve uzun süreli bir bozulmayı ifade etmektedir. Türkiye küresel finansal krizin etkisiyle 2008 yılının son çeyreğinden itibaren resesyona girmiş ve 2009 yılında ülkenin ekonomisi daraldı. 2010 yılında ise ekonomi toparlanmış ve oldukça yüksek büyüme oranlarına ulaştı. Türkiye ekonomisinin kısa sürede toparlanmasının en önemli nedeni finans sektörünün, 2001 krizinden sonra gerçekleştirdiği yapısal reformlar sayesinde küresel finansal krize karşı daha hazırlıklı yakalanmasıdır.” (Cüneyt KILIÇ, Burcu KILINÇ SAVRUL, Özgür TOPKAYA, Halil ÖZEKİCİOĞLU, 2013)

“İnşaat sektörüne neden lokomotif sektör deniliyor?” sorusunun cevabı aslında bu kriz ortamlarında yanıt bulmaktadır. Lokomotif sektör denilince ileriye doğru bağlantısı ve geriye doğru bağlantısı yüksek olan ve diğer kesimleri etkileyip yönlendiren kesim akla gelmektedir. İnşaat sektörü, 2003 yılından itibaren bir hükümet stratejisi ile çok da uzun vadeli olmayan hedefler ile ülke ekonomisinin “lokomotifi” konumuna getirildi. Bu doğrultuda da inşaat sektörü Türkiye’nin büyümesinde öncül olarak kullanılırken

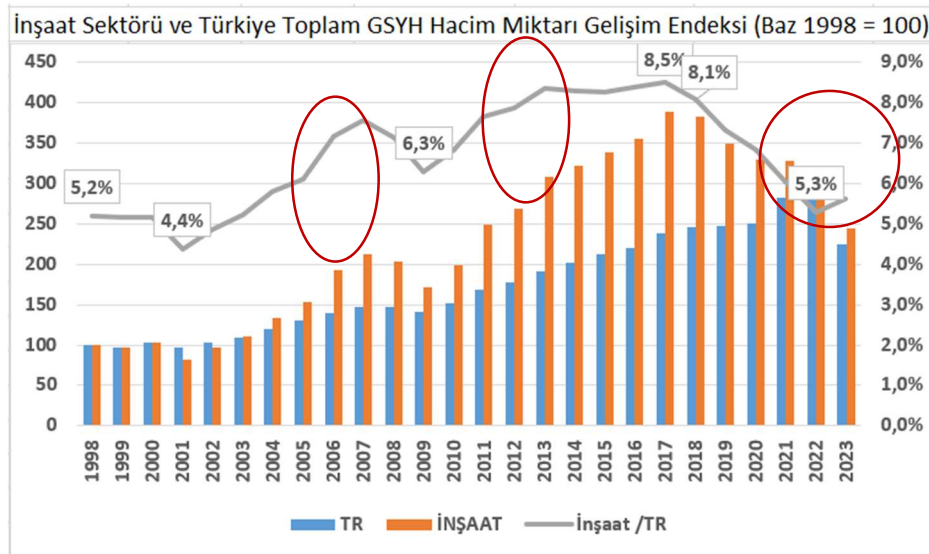
gerçekleşen krizlerden de en çok etkilenen sektörlerden birisi olmuştur. Türk inşaat sektörü, dönemsel olarak giderek ağırlaşan ekonomik krizlerden fazlaca etkilenmiş ancak her kriz sonrasında da kalkınmaya fazlaca etki etti.

Küresel finansal krizlerin Türkiye ekonomisinde ve özellikle inşaat sektöründe büyüme, istihdam, dış ticaret, yatırımlar ve fiyatlar hususunda olumsuz sonuçlarının yanı sıra finansal anlamdaki etkilerine de bakmak gerekebilir.

2.1.1 Büyüme

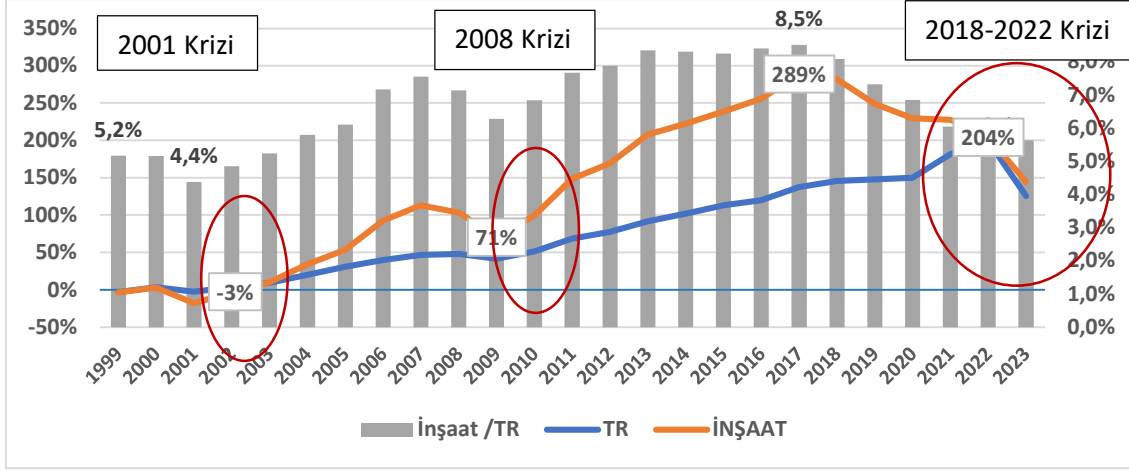
Türkiye ekonomisi 2000–2012 döneminde 2001 Krizi'nin yaşandığı 2001 yılı ve küresel finansal krizin etkilerinin ortaya çıktığı 2009 yılı haricinde sürekli olarak büyüme gösterdi. İnşaat sektörü ise 2001 Krizi'nin yaşandığı 2001 yılı, küresel finansal krizin ortaya çıktığı 2008 yılı ve krizin etkilerinin ortaya çıktığı ve derinleştiği 2009 yılı haricinde 2017 yılına kadar sürekli büyümüştür. Ancak 2018 krizi itibari ile sektör ve GSYH günümüze kadar düşüşünü devam ettirmektedir. Bu periyod içinde ise inşaat sektörünün toplam GSYH içindeki oranı 2000 yılı öncesine geri dönmüştür ve 2018-2022 arasındaki döviz kuru artışı ile başlayan, pandemi ile ilerleyen ve savaş ile devam eden kriz sürecinden 2023 yılı itibarı ile geri dönme eğilimi gösterdi. İnşaat sektöründe %5,3 GSYH içindeki pay ile son 20 yılın en kötü oranına ulaşıldı. (Tablo. 4 ve Tablo.5 – Kaynak: TÜİK, 2023/III. Çeyrek, Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla)

Tablo 4. İnşaat Sektörü ve Türkiye Toplam GSYH Hacim Gelişimi

İnşaat Sektörü ve Türkiye Toplam GSYH Hacimi Önceki Yıla Göre % Değişim Gelişimi (Baz 1998 = 100)

Tablo 5. İnşaat Sektörü ve Türkiye Toplam GSYH Hacim % Değişimi

Yukarıda yer alan grafikten de görülmektedir ki önceki yıla göre Türkiye'nin ve inşaat sektörünün büyüme oranları kriz dönemlerinde birbirlerine yaklaşmış olup, inşaat sektörünün Türkiye'nin üzerinde devam eden gelişimi içinde bulunduğumuz 2023 senesi içerisinde tekrardan üst üste geldi.

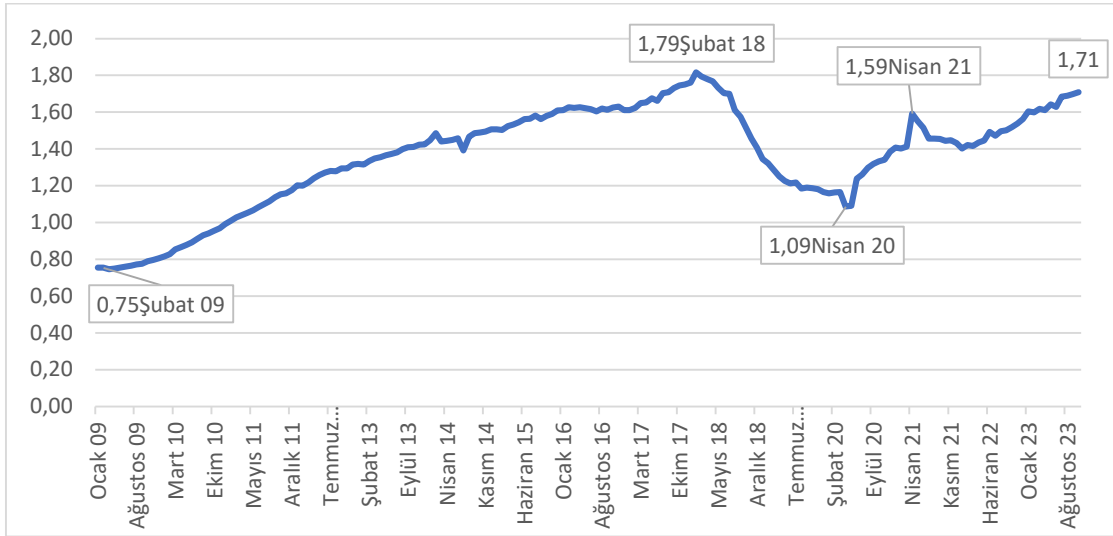
Diğer yandan inşaat sektörü dış faktörlere aşırı duyarlı, olumsuz koşullardan hemen etkilenen, ancak bu koşullar ortadan kalktığında hızlı toparlanma sürecine girebilen bir sektördür (Cüneyt KILIÇ, Burcu KILINÇ SAVRUL, Özgür TOPKAYA, Halil ÖZEKİCİOĞLU, 2013). Bu durum da grafiklerden açık şekilde görülebilmektedir. 2018 etkisinin ise daha uzun soluklu olmasının sebebi art arda gelen kur krizi, pandemi ve Rusya-Ukrayna savaşı olarak yorumlanmaktadır.

2.1.2 İstihdam

Küresel finansal krizin Türkiye ekonomisini en yoğun ve kalıcı bir şekilde etkilediği alanlardan birisi istihdam ve işsizliktir. Küresel finansal krizin etkisiyle Türkiye ekonomisinde toplam istihdam hacmi daralırken, işsizlik oranlarında artış yaşandı. Yine

bir diğer deyiş ile ekonominin daha stabil ve gelişimde seyrettiği dönemlerde de istihdamda pozitif etki yaratıp işsizlikte düşüş gözlenmektedir. Bu yaşanan artışta ve düşüşte ise inşaat sektörünün payı büyük olmaktadır. Daha önce de söylediğimiz üzere daha çok gelişmekte olan bir ülke konumunda olduğumuz için de inşaat sektöründeki istihdamın Türkiye üzerine etkisi büyüktür. (Tablo. 6 – Kaynak: TÜİK, Ücretli Çalışan İstatistikleri (x Milyon Kişi), 2023 Ekim)

Tablo 6. İnşaat Sektörü Ücretli Çalışan Sayısı

Tablodan da görebileceğimiz üzere 1,8 milyona ulaşan inşaat sektörü istihdamı krizin etkisi ile 2020 yılında 700 bin kişi azalarak 1,09 milyona kadar geriledi. Günümüzde ise sektördeki gelişmeler ve yaşanan büyük deprem sonrasında tekrardan toparlanma sürecine girmiş ve 1,7 milyon kişiye ulaştı.

İnşaat sektörü, ekonominin sürükleyici sektörlerinden birisidir. İnşaat sektörü ile diğer ekonomik sektörler arasında yakın bir ilişki söz konusudur. İnşaat sektörü, diğer pek çok sektör tarafından üretilen ürün ve hizmetleri girdi olarak kullanmaktadır. Ayrıca inşaat faaliyetinin nihai ürünü olan yapılar, farklı sektörlerin ürettiği ürün ve hizmetlerin bir bileşenidir. Bu nedenle inşaat sektöründe yaşanan büyüme, ekonominin diğer sektörlerinde de büyümeyi olumlu etkilemektedir. Ayrıca inşaat sektörünün büyüme dönemlerinde önemli bir istihdam kaynağı olarak işlev gördüğü de kabul edilmektedir (Balaban, 2012: 19–20).

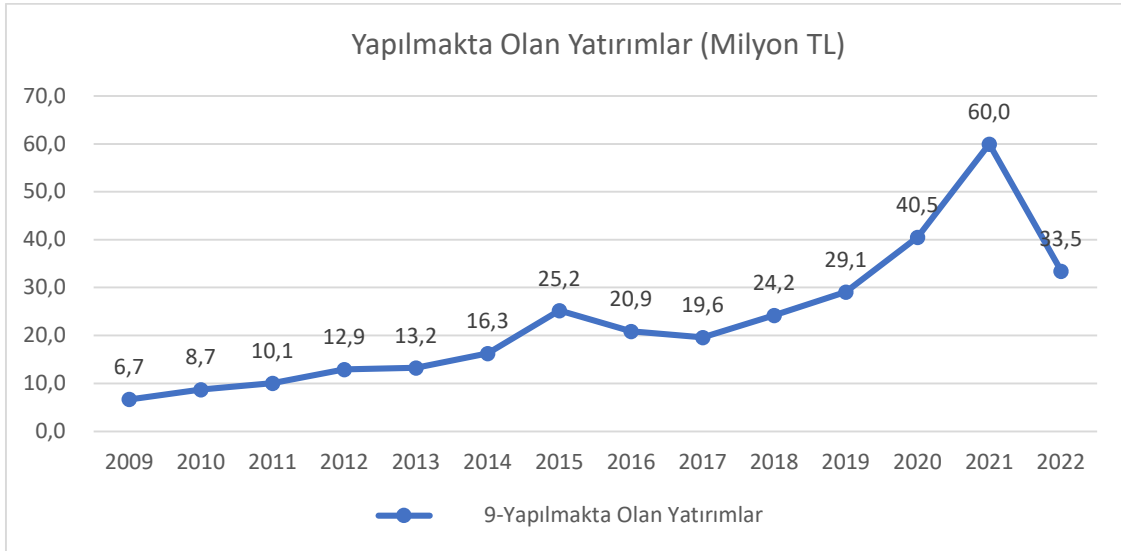
2.1.3 Dış Ticaret

Gelişmekte olan ülkelerde harcanabilir gelir seviyesinin yükselmesi, orta gelir seviyesindeki tüketici sayısının hızla artması, satın alma gücü artan genç nüfus ve finansman kaynaklarının gelişmesi başta konut alımı harcamalarını artırmaktadır (TOBB, 2011: 2). Bunun sonucunda sektörde sağlanan dış ticaret fazlası her geçen gün artış gösteren cari işlemler açığının kapatılması için son derece önemlidir. Bu nedendir ki sektörün, daha yüksek katma değerli ürünlerle ihracatı ve GSYH'yi arttırması için desteklenmesi son derece önemlidir.

2.1.4 Yatırım

Sektörel bazda yatırım miktarları kriz dönemlerinden etkilenmekte olup artan paranın zaman değerine rağmen yeteri kadar artış gösteremeyip belli dönemlerde düşüş göstermektedir. (Tablo.7 – Kaynak: TCMB, 2022, Sektörel Bazda Bilanço Raporu)

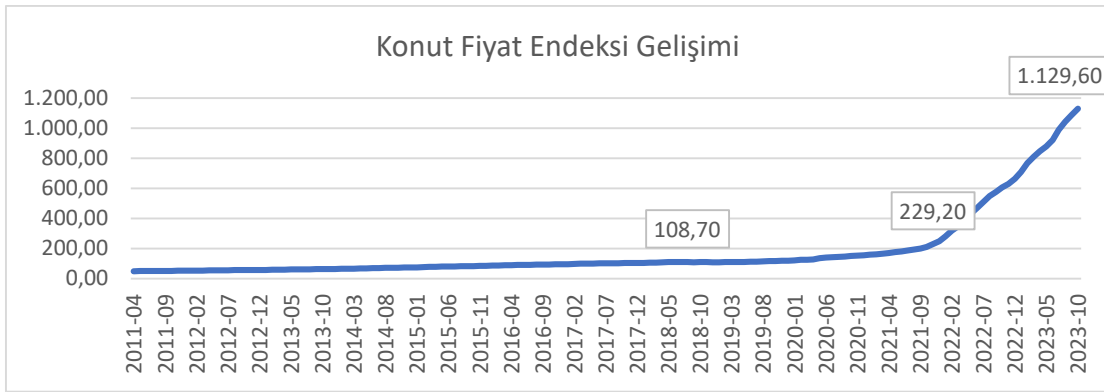
Tablo 7. İnşaat Sektörü Yapılmakta Olan Yatırım Miktarları

2.1.5 Fiyat Artışı

Kriz ortamlarında artan konut fiyatları ve faiz oranları sonucunda krizden etkilenen inşaat sektörü aynı zamanda krizi büyüten tarafına da dönebilir. 2018 yılında patlak veren ekonomik krizin günümüze kadar konut fiyat endeksi üzerinde 10 kat artış etkisi yapması da buna örnek gösterilebilir. Kriz derinleştikçe fiyat artışı yükselmekte, fiyat artışı yükseldikçe de krizin daha da derinleşmekte olduğu görünmektedir. (Tablo.8 – Kaynak: TCMB, 2023/10, Konut Fiyat Endeksi)

Tablo 8. Konut Fiyat Endeksi Gelişimi

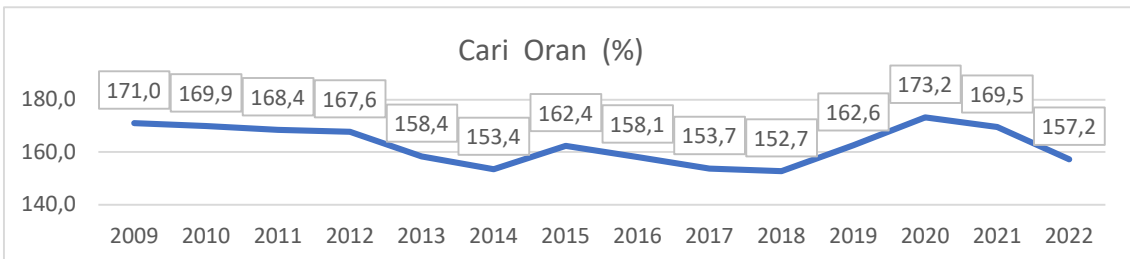
2.1.6 Sektör Oranları Üzerinden Değerlendirme

Tablo 9. İnşaat Sektörü Finansal Oranları

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2018- 2019 %	2018- 2022 %
LİKİDİTE ORANLARI								
Cari Oran (%)	153,7	152,7	162,6	173,2	169,5	157,2	6%	3%
Likidite (Asit Test) Oranı (%)	96,5	98,1	101,8	104,1	107,6	106,4	4%	8%
Nakit Oranı (%)	9,7	8,7	10,7	12,7	16,5	16,1	24%	86%
Stoklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	22,1	21,2	20,2	19,4	20,0	19,8	-5%	-6%
Stok Bağımlılık Oranı (%)	90,4	91,5	89,5	87,7	83,9	84,4	-2%	-8%
Kısa Vadeli Alacaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	20,9	20,9	21,9	22,2	20,6	20,4	5%	-2%
FİNANSAL YAPI ORANLARI								
Yabancı Kaynaklar Toplamı / Aktif Topl. Oranı (%)	81,0	81,5	79,6	78,4	79,3	79,3	-2%	-3%
Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	19,1	18,7	20,6	20,9	20,8	20,8	10%	11%
Öz Kaynaklar / Yabancı Kaynaklar Top. Oranı (%)	28,9	27,9	33,5	37,3	33,0	30,5	20%	9%
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar / Pasif Top. Oranı (%)	56,9	57,2	54,6	53,4	53,0	57,0	-4%	0%
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar / Pasif Top.Oranı (%)	32,5	32,5	33,3	34,5	36,1	31,4	3%	-4%
Maddi Duran Varlıkl.(Net) / Uzun Vad. Yab. Kaynaklar Or. (%)	82,4	83,3	72,7	68,7	81,5	93,7	-13%	12%
Duran Varlıklar / Yabancı Kaynaklar Toplamı Oranı (%)	35,4	36,1	41,6	41,7	39,6	35,9	15%	0%
Duran Varlıklar / Öz Kaynaklar Oranı (%)	104,6	103,4	98,8	96,2	96,7	100,4	-4%	-3%
Kısa Vad. Banka Kredileri / Kısa Vad. Yabancı Kaynakl.Oranı (%)	19,1	18,4	19,4	19,5	16,6	15,3	6%	-17%
Banka Kredileri / Yabancı Kaynaklar Toplamı Oranı (%)	30,7	29,8	30,9	32,8	32,2	27,2	4%	-9%
Dönen Varlıklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	71,0	70,8	69,6	68,7	68,6	71,3	-2%	1%
Maddi Duran Varlıklar (Net) / Aktif Toplamı Oranı (%)	17,2	16,9	17,3	18,2	19,3	17,4	2%	3%
DEVİR HIZLARI								
Stok Devir Hızı (Kez)	4,4	4,1	3,8	3,2	3,8	4,9	-6%	21%
Alacak Devir Hızı (Kez)	4,1	4,2	4,7	4,8	4,6	4,9	12%	17%
Çalışma Sermayesi Devir Hızı (Kez)	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5	0,6	5%	5%
Net Çalışma Sermayesi Devir Hızı (Kez)	1,3	1,2	1,3	1,2	1,1	1,1	3%	-7%
Maddi Duran Varlık Devir Hızı (Kez)	8,6	8,5	9,3	8,2	8,9	9,5	10%	12%
Borç Devir Hızı	3,9	4,2	4,0	4,7	5,1	5,8	-5%	37%
Aktif Devir Hızı (Kez)	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	3%	-3%
1-Kar ile Sermaye Arasındaki İlişkileri Gösteren Oranlar								
Faiz ve Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Pasif T.Oranı (Ekonomik Rantabil)	3,2	2,8	4,0	3,1	3,2	4,5	41%	60%
Net Kar (Zarar) / Aktif Toplamı Oranı (%)	0,9	0,6	1,0	1,1	0,9	1,4	82%	148%
Birikmeli (Kümülatif) Karlılık Oranı (%)	1,4	1,2	1,4	1,7	1,5	1,1	22%	-8%
2-Kar ile Satışlar Arasındaki İlişkileri Gösteren Oranlar								
Faaliyet Karı (Zararı) / Net Satışlar Oranı (%)	5,8	7,4	7,3	5,7	6,2	7,2	-1%	-3%
Brüt Satış Karı (Zararı) / Net Satışlar Oranı (%)	24,3	26,3	26,8	25,5	26,0	27,5	2%	4%
Net Kar (Zarar) / Net Satışlar oranı (%)	4,4	3,4	2,6	4,0	2,6	4,1	-22%	22%
Faaliyet Giderleri / Net Satışlar Oranı (%)	14,4	13,7	14,6	16,4	15,0	17,0	6%	24%
Faiz Giderleri / Net Satışlar Oranı (%)	3,9	5,8	4,8	3,9	3,9	3,5	-17%	-39%
1-Faiz Ödeme (Karşılama) Oranı								
Faiz ve Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Faiz Giderleri Oranı (%)	345,9	218,9	350,8	433,8	369,4	494,6	60%	126%
Net Kar (Zarar) ve Faiz Giderleri / Faiz Giderleri Oranı (%)	302,2	188,9	306,0	303,7	311,2	425,2	62%	125%

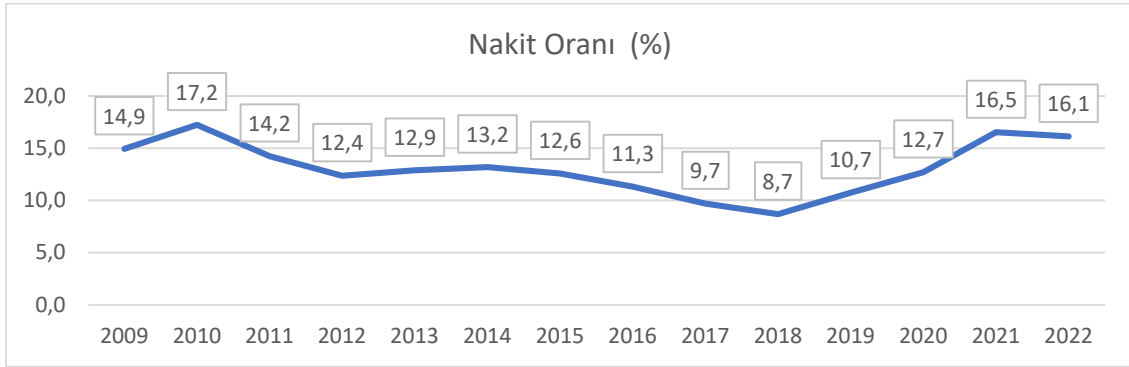
Finansal oranlara baktığımızda, cari oranın dalgalanması ve düşüşler, sektörün kısa vadeli ödeme taahhütlerini karşılamakta potansiyel zorluklar yaşayabileceği veya likidite konusunda sorunlarla karşılaşabileceği anlamına gelebilmektedir. (Tablo.10 – Kaynak: TCMB, 2022, Sektörel Bazda Bilanço Raporu)

Tablo 10. İnşaat Sektörü Cari Oran Gelişimi

Diğer taraftan ise kriz dönemine kadar düşüş trendinde olan ancak kriz sonrası hızlı bir yükseliş gösteren nakit oranı görmekteyiz. Nakit oranının artması, genellikle şirketin finansal sağlığının güçlü olduğunu ve kısa vadeli ödeme taahhütlerini karşılamak için yeterli likiditeye sahip olduğunu gösterir. Bu durumda 2018 yılından sonra sektörün hızlı bir tepki verdiğini görebilmekteyiz. (Tablo.11 – Kaynak: TCMB, 2022, Sektörel Bazda Bilanço Raporu)

Tablo 11. İnşaat Sektörü Nakit Oran Gelişimi

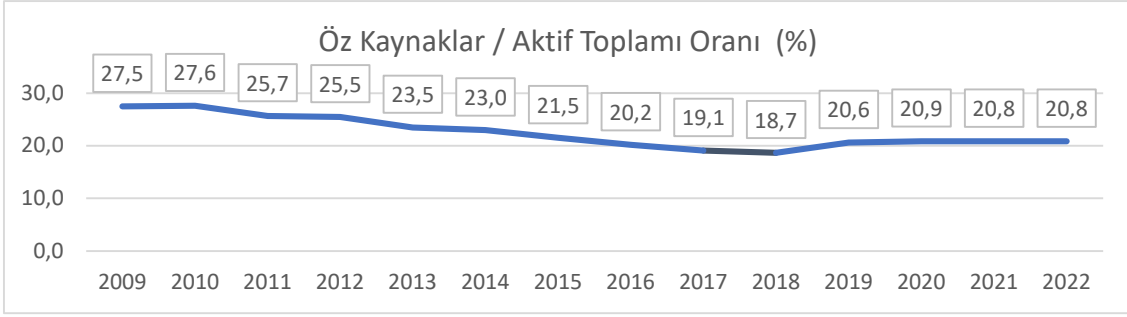

Özkaynakların aktif toplam içindeki oranının gelişimine baktığımızda ise yine 2018 yılına kadar düzenli bir düşüş olduğunu ve 2018 yılında ise dip yapıldığını görmekteyiz. Kriz dönemlerinde şirketlerin özkaynakları genellikle düşer. Bu durumu etkileyen bazı faktörler ise şunlardır:

- Finansman zorlukları
- Borç sorunları
- Varlık değer kayıpları
- Satış gelirlerindeki düşüş
- Azalan kâr ve,
- Likidite problemleri.

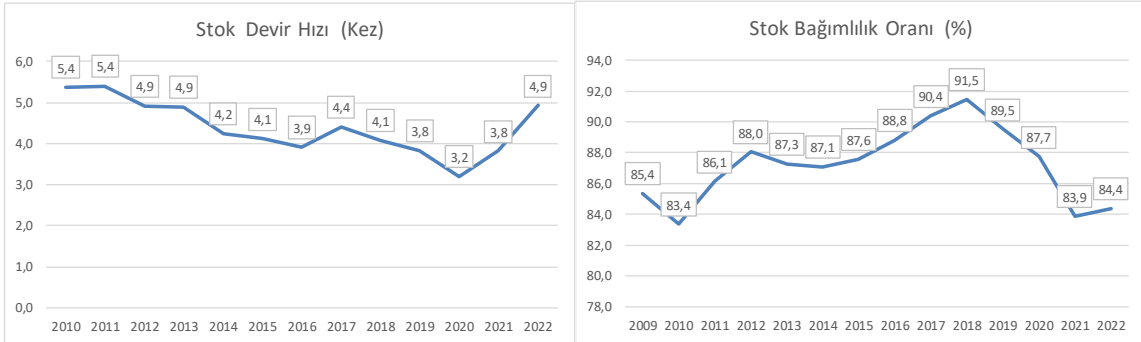
(Tablo.12 – Kaynak: TCMB, 2022, Sektörel Bazda Bilanço Raporu)

Tablo 12. İnşaat Sektörü Öz kaynaklar / Aktif Toplam % Oran Gelişimi

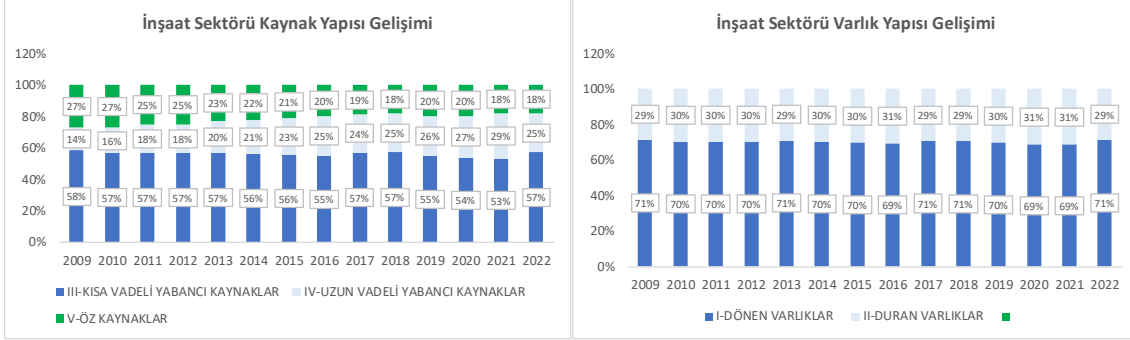
Stok oranlarına baktığımızda ise stok devir hızının düşmesi, stokların daha uzun bir süre boyunca depoda veya rafta kaldığını ve satışa dönüştürülme sürecinin yavaşladığını gösterir. Kriz dönemleri ise bu düşüşe neden gösterilebilir. Çünkü düşük satışlar, yavaş tahsilatlar, tedarik sorunları ve yüksek stok seviyeleri gibi nedenler bu oranın düşmesine yol açmaktadır. Yine bu orana ters şekilde stok bağımlılık oranının yükselmesi ise şirketin stoklarının satışlara oranla arttığını ve bu durumun finansal durumu etkileyebileceğini gösterir. (Tablo.13 – Kaynak: TCMB, 2022, Sektörel Bazda Bilanço Raporu)

Tablo 13. İnşaat Sektörü Stok Devir Hızı ve Stok Bağımlılık Oranı Gelişimi

Bir diğer taraftan bilanço analizine basitçe bakacak olursak sektörün varlık ve kaynak dağılımını aşağıda yer aldığı gibi görmekteyiz: (Tablo.14 – Kaynak: TCMB, 2022, Sektörel Bazda Bilanço Raporu)

Tablo 14. İnşaat Sektörü Kaynak ve Varlık Yapısı Gelişimi

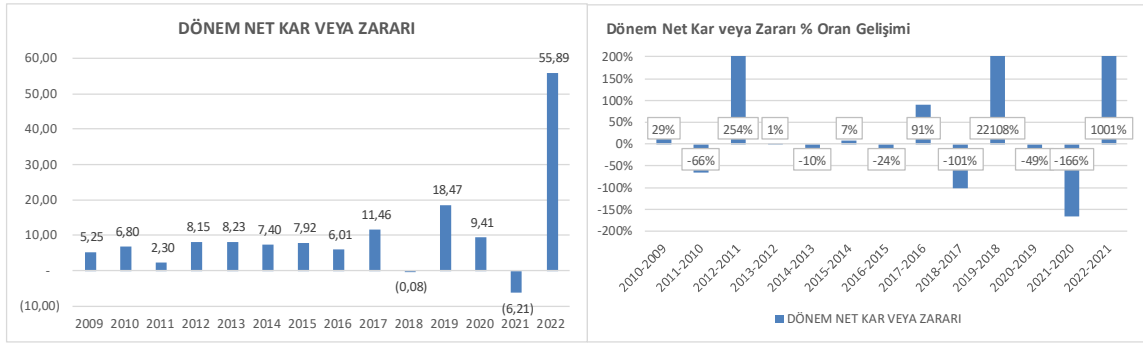

Bu tablolardan anlaşılan 2018 kriz dönemi örneğinden görüleceği üzere kısa vadeli kaynakların kriz dönemlerinde daha pahalı hale gelmesi ile uzun vadeli kaynaklara yönelmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca yine özkaynak oranındaki düşüş de paranın artan değerine karşılık zaman kaybı yaşadığı izlenimi vermekte ve finansal sıkıntılarının da göstergesi niteliğindedir. Ancak yine de inşaat sektöründeki kaynak ve varlık yapılarının çok büyük derecede etkilenmemiş olması, sektörün kaynaklarının daha çok döviz bazlı olduğu izlenimini yaratmaktadır. Çünkü büyük değer kayıpları yaşanmadı.

Genel olarak şu değerlendirme yapılabilir: Sektörde az da olsa parasal anlamda değer kaybı artmaya başlamış görünmektedir. Bunun yanında ise stoklar daha verimli kullanılma çabası içerisinde görünmektedir. Ayrıca krizin ilk döneminde uzun vadeli yabancı kaynaklar tercih ediliyorken, kriz sonrasında artan faiz oranları ile uzun vadeli borçlanma tercih edilmeye başlanmış görünmektedir.

Son olarak gelir tablosundaki dönem net kâr/zararına baktığımızda ise yine kriz döneminin etkisini net bir şekilde görebilmekteyiz. Ancak yine bunun yanında hemen toparlanma hızı da sektörün ne kadar güçlü olduğunun bir göstergesi niteliğindedir. (Tablo.15 – Kaynak: TCMB, 2022, Sektörel Bazda Bilanço Raporu)

Tablo 15. İnşaat Sektörü Dönem Net Kâr veya Zararı ve % Oran Gelişimi

Sektörel bazda gelir tablosu incelendiğinde 2018 krizi özelinde aşağıdaki tespitler ayrıca belirlenmektedir:

Tablo 16. İnşaat Sektörü Gelir Tablosu

İNŞAAT
GELİR TABLOSU (BİN TL)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2018-2019	2019-2022
							Değişim % Oranı	Değişim % Oranı
A-BRÜT SATIŞLAR	361.141.130,3	436.339.668,0	485.327.940,9	503.961.914,7	625.809.808,0	1.147.213.289,3	11%	136%
1-Yurt İçi Satışlar	329.299.688,5	398.144.841,9	442.537.306,5	458.643.537,5	563.637.353,6	1.040.767.092,0	11%	135%
2-Yurt Dışı Satışlar	25.387.829,0	30.271.164,5	32.359.479,6	35.763.375,3	50.515.104,6	77.455.074,4	7%	139%
3-Diğer Gelirler	6.453.612,8	7.923.661,6	10.431.154,8	9.555.001,9	11.657.349,8	28.991.122,9	32%	178%
B-SATIŞ İNDİRLİMLERİ (-)	3.133.769,7	3.168.420,7	3.656.207,7	5.561.622,5	6.406.104,1	14.169.187,8	15%	288%
1-Satıştan İndekler (-)	1.902.160,7	2.369.817,4	2.421.440,3	5.006.724,0	5.561.491,0	11.808.011,4	2%	388%
2-Satış İskontoları (-)	1.134.007,9	548.817,2	1.036.885,2	337.800,4	493.844,4	931.329,2	89%	-10%
3-Diğer İndirimler (-)	97.601,1	249.786,0	197.882,3	217.098,0	350.768,7	1.429.847,3	-21%	623%
C-NET SATIŞLAR	358.007.360,6	433.171.247,3	481.671.733,2	498.400.292,2	619.403.703,9	1.133.044.101,6	11%	135%
D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	316.814.913,5	382.641.180,2	422.588.550,3	439.514.975,0	537.306.101,5	969.501.056,0	10%	129%
1-Satılan Mamuller Maliyeti (-)	73.610.656,4	92.429.129,6	88.300.623,5	86.372.982,5	115.710.131,7	190.168.453,9	-4%	115%
2-Satılan Ticari Mallar Maliyeti (-)	75.239.042,6	81.717.231,3	85.595.891,0	98.182.733,9	143.991.980,8	292.242.344,6	5%	241%
3-Satılan Hizmet Maliyeti (-)	165.388.385,0	205.033.593,4	245.036.111,2	250.263.462,8	271.752.281,6	476.348.713,5	20%	94%
4-Diğer Satışların Maliyeti (-)	2.576.829,6	3.461.225,9	3.655.924,5	4.695.795,8	5.851.707,3	10.741.544,0	6%	194%
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	41.192.447,0	50.530.067,1	59.083.182,9	58.885.317,2	82.097.602,4	163.543.045,6	17%	177%
E-FAALİYET GİDERLERİ (-)	22.655.381,8	26.975.481,9	29.236.193,5	30.238.315,2	42.406.197,7	86.725.504,3	8%	197%
1-Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	52.023,8	78.624,6	111.315,4	133.419,8	213.273,5	373.237,4	42%	235%
2-Pazarlama,Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	3.204.750,1	3.953.562,1	4.397.797,4	4.248.172,0	6.249.018,1	13.431.484,2	11%	205%
3-Genel Yönetim Giderleri (-)	19.398.607,9	22.943.295,2	24.727.080,6	25.856.723,4	35.943.906,1	72.920.782,7	8%	195%
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	18.537.065,2	23.554.585,2	29.846.989,4	28.647.002,1	39.691.404,7	76.817.541,2	27%	157%
F-DİĞER FAAL-OLAĞAN GELİR VE KARLAR	39.719.209,6	93.844.359,1	59.625.585,5	80.653.095,7	134.775.020,0	190.166.744,3	-36%	219%
1-İştiraklerden Temettü Gelirleri	2.250.316,3	2.386.246,1	4.008.720,5	4.626.491,6	12.141.684,0	8.891.241,2	68%	122%
2-Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	2.352.861,3	5.451.094,2	5.012.384,3	5.098.366,8	11.989.782,5	18.333.981,5	-8%	266%
3-Faiz Gelirleri	4.167.474,4	5.769.491,4	6.093.314,3	5.040.173,0	7.595.569,4	14.535.164,6	6%	139%
4-Komisyon Gelirleri	40.589,1	80.289,8	49.341,1	70.931,9	107.407,4	284.065,2	-39%	476%
5-Konusu Kalmayan Karşılıklar	335.110,7	426.568,2	492.224,9	452.892,7	546.673,5	2.565.398,4	15%	421%
6-Menkul Kıymet Satış Karları	1.145.850,3	691.738,9	2.549.676,0	1.819.681,4	3.981.792,0	18.526.625,5	269%	627%
7-Kambiyo Karları	24.421.657,4	72.098.710,4	31.609.542,2	55.907.043,6	86.083.323,8	98.769.376,9	-56%	212%
8-Reeskont Faiz Gelirleri	311.557,8	250.389,6	200.358,8	200.358,8	140.331,7	153.603,6	-20%	-23%
9-Enflasyon Düzeltmesi Karları	8.899,8	9.508,9	8.313,5	14.820,2	39.791,0	37.940,3	-13%	356%
10-Diğer Olağan Gelir ve Karlar	4.684.892,4	6.680.321,6	9.601.709,8	7.482.362,9	12.155.003,2	28.069.346,9	44%	192%
G-DİĞER FAAL-OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)	30.206.080,5	88.262.696,4	42.629.971,0	68.361.042,8	114.420.507,8	133.636.690,0	-52%	213%
1-Komisyon Giderleri (-)	50.372,8	66.204,4	99.805,7	86.481,1	138.190,4	370.727,9	51%	271%
2-Karşılık Giderleri (-)	394.991,5	717.155,1	684.446,9	627.043,5	788.642,4	872.171,7	-5%	27%
3-Menkul Kıymet Satış Zararları (-)	460.560,1	474.222,9	384.997,3	525.832,8	600.456,3	1.188.474,4	-19%	209%
4-Kambiyo Zararları (-)	25.704.209,2	80.366.048,4	33.750.985,6	63.226.303,3	104.724.022,5	116.190.147,6	-58%	244%
5-Reeskont Faiz Giderleri (-)	355.878,0	268.010,0	174.862,5	137.644,2	130.657,4	243.269,8	-35%	39%
6-Enflasyon Düzeltmesi Zararları (-)	1.363,9	4.991,7	1.775,2	1.849,3	24.829,5	18.323,0	-64%	932%
7-Diğer Olağan Gider ve Zararları (-)	3.238.705,0	6.366.063,8	7.533.097,7	3.755.888,5	8.013.709,5	14.753.575,7	18%	96%
H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	12.523.477,5	24.701.130,0	24.023.457,9	27.373.755,4	51.877.945,3	64.449.122,5	-3%	168%
1-Kısa Vadeli Borçlanım Giderleri (-)	11.061.734,2	21.401.931,5	21.133.556,7	23.045.834,6	43.880.646,3	55.959.202,6	-1%	165%
2-Uzun Vadeli Borçlanım Giderleri (-)	1.461.743,4	3.299.198,5	2.889.901,2	4.327.920,8	7.997.299,0	8.489.919,9	-12%	194%
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	15.526.716,8	4.435.117,8	22.819.146,0	13.565.299,6	8.167.971,6	68.898.473,0	415%	202%
I-OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	5.822.649,0	8.560.674,7	10.185.001,4	10.528.943,1	12.643.737,9	23.302.975,6	19%	129%
1-Önceki Dönem Gelir ve Karları	513.201,4	463.121,7	506.934,8	512.632,5	498.213,2	1.669.585,3	9%	229%
2-Diğer Olağandışı Gelir ve Karları	5.309.447,6	8.097.553,0	9.678.066,6	10.016.310,7	12.145.524,7	21.633.390,3	20%	124%
J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	6.058.959,6	8.550.571,0	8.535.790,7	8.672.023,4	17.858.282,0	20.115.978,1	0%	136%
1-Çalışmayan Kısmı Gider ve Zararları (-)	153.731,9	143.579,7	130.087,7	167.579,7	202.901,0	355.849,1	-9%	174%
2-Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	807.276,9	934.150,0	872.368,3	1.045.491,7	1.357.580,5	4.697.072,3	-7%	438%
3-Diğer Olağandışı Gider ve Zararları (-)	5.097.950,8	7.472.841,3	7.533.334,6	7.458.951,9	16.297.800,5	15.063.056,7	1%	100%
DÖNEM KAR VEYA ZARARI	15.290.406,2	4.445.221,5	24.468.356,7	15.422.219,4	2.953.427,5	72.085.470,5	450%	195%
K-DÖNEM KARI VERGİSİ/ DİĞ. YASAL YÜKLERİ (-)	3.834.895,7	4.529.149,9	5.997.655,8	6.007.719,2	9.159.176,0	16.194.365,1	32%	170%
DÖNEM NET KAR VEYA ZARARI	11.455.510,4	(83.928,4)	18.470.700,8	9.414.500,2	(6.205.748,5)	55.891.105,4	-22108%	203%

Kriz ortamlarının doğal sonucu olan yerel para birimlerindeki değer kaybı sonrasında artan brüt satış tutarı ilk olarak göze çarpmaktadır.

Yine kriz dönemindeki satışların güçlüğü neticesinde diğer indirimlerde genel bir düşüş gözlenmektedir. Buna karşın ise 2019 – 22 Aralık ayına baktığımızda ise satışların canlandırılması adına %623 gibi büyük bir artış yaşandı. Bu durum kredi faizlerindeki artışın sektöre yansımaları sonucu yapılan indirimler ve teşvikler olarak tahmin edilmektedir.

Yine 2018 sonrasındaki ARGE giderlerinin satışların maliyetine oranı 2018 yılına kadar 2/10.000 iken 2018 sonrasında bu oran 4/10.000 olarak gözlemlenmektedir. Bu da sektörün yeniliğe ihtiyacını açık bir şekilde göstermektedir.

2018 krizinin en büyük etkisi ise G-Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider Ve Zararlar (-) kaleminde açık bir şekilde görülebilmektedir. Ekonomik dönemler, sektörel durumlar veya genel piyasa koşulları, şirketin diğer faaliyetlerinden kaynaklanan gider ve zararlarını etkileyebilir. Ekonomik daralmalar, rekabetin artması veya sektörel zorluklar bu durumu etkilemektedir.

Faiz giderlerinin net satışlara oranının fazlaca düşüyor olması ise etkin bir finansal yönetim çabasının sonucu olduğunu hissettirmektedir. Yine faaliyet kârı/zararının kriz sonrası net satışlara oranındaki düşüşün de sürmeye devam ettiği sektörün yaşadığı zorluğu ve krizden etkilenmeye devam ettiğini açıklar niteliktedir.

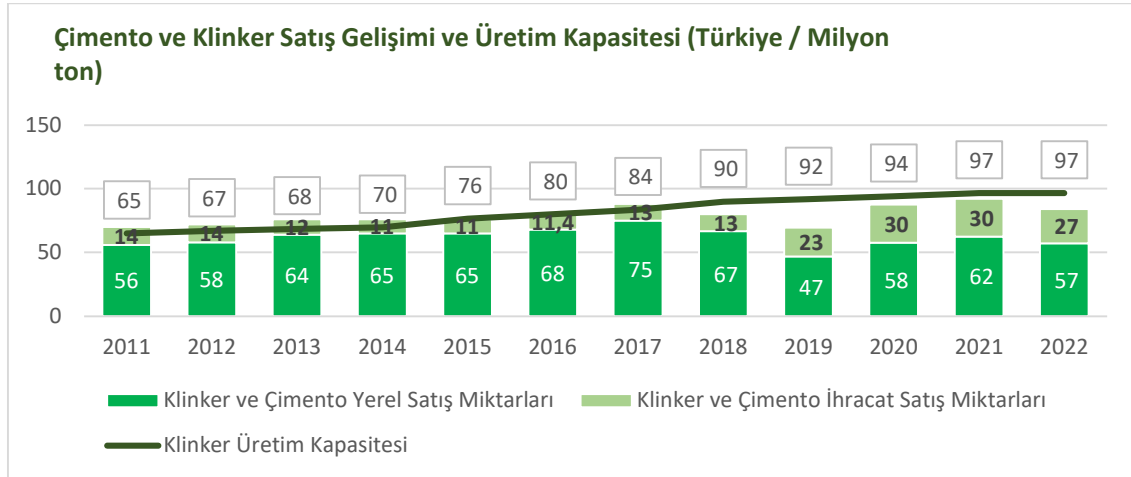
2.2 KÜRESEL FİNANSAL KRİZİN VE AVRUPA BORÇ KRİZİNİN TÜRKİYE’NİN ÇİMENTO SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLER

2.2.2 İç ve Dış Pazar Satışları Üzerindeki Etkisi

Çimento sektörü inşaat sektörüne bire bir bağlı bir sektör gibi görünse de ekonomik gelişmelerden inşaat sektöründen de sonraki dönemde etkilenmesinin yanı sıra daha büyük ölçekte etkilenmektedir. Ayrıca bu etkilenme daha yavaş ve derinleşen bir şekilde ilerlemektedir. Bunun sebebi ise kriz ortamlarında başlanılmış olan projelerin bitirilmeye isteği ile işlere devam edilmesi sonrasında zamanla bu işlerin bitmesi ile yerlerine yenilerinin konulamaması ile yaşanan/artan talep daralması olarak gösterilebilir.

Aşağıda yer alan tablodan da görülebileceği üzere çimento sektörü 2018 yılındaki düşüş ile mevcut krizi yaşamaya başlamış olsa dahi ilgili sektördeki kriz 2019 yılında daha da derinleşti. Artmakta olan yeni yatırımlara rağmen iç ve dış pazardaki toplam satış miktarları düşerek 2022 yılında da düşerek 97 milyon ton kapasiteye karşılık toplamda 84 milyon ton satış gerçekleşti. (Tablo.17 – Kaynak: Türk Çimento, 2022, Aylık Veriler)

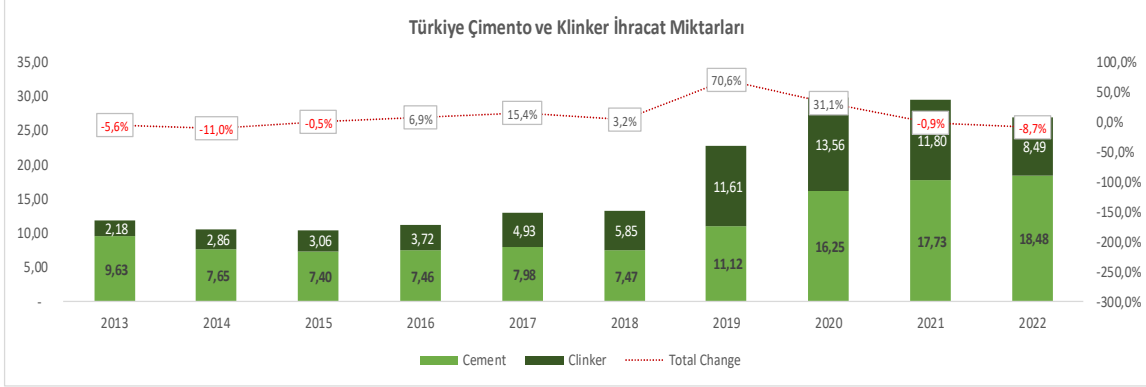
Tablo 17. Türkiye Çimento ve Klinker Satış ve Üretim Kapasitesi Gelişimi

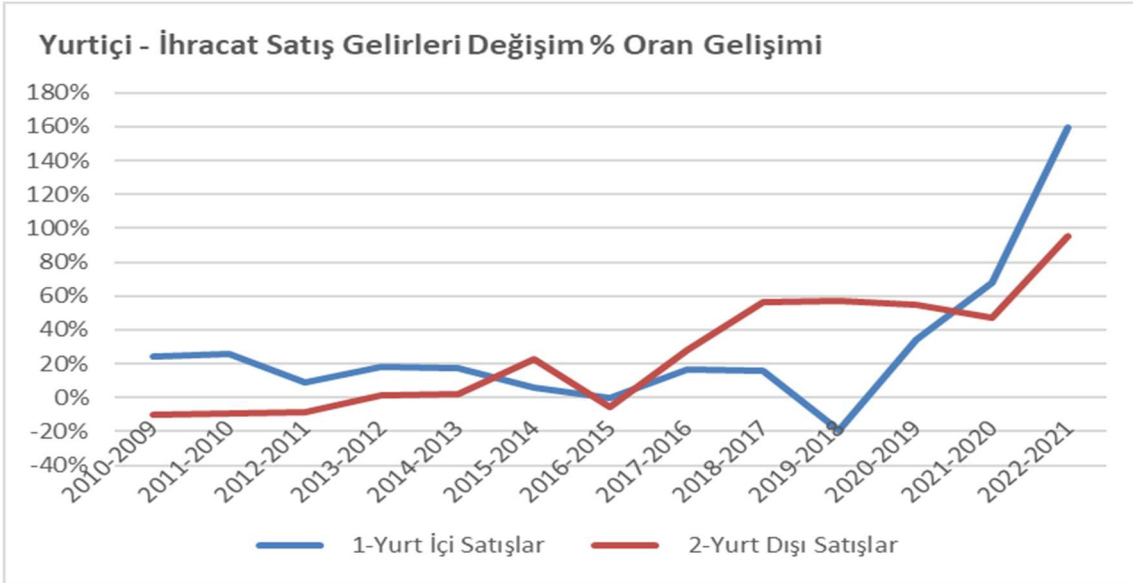
Diğer taraftan ise kriz döneminden sonraki iç pazar daralmasının yerine konulmak istenilen ihracat pazarındaki artış miktarları da ayrıca dikkat çekmektedir. Sektör kriz dönemlerindeki kur değişimlerini fırsat bilerek ihracat satışlarına yönelmekte ve kapasite

açığını bu sayede bir nebze de olsa kapatabilmektedir. (Tablo.18 ve Tablo.19 – Kaynak: Türk Çimento, 2022, Aylık Veriler)

Tablo 18. Türkiye Çimento ve Klinker İhracat Miktarları

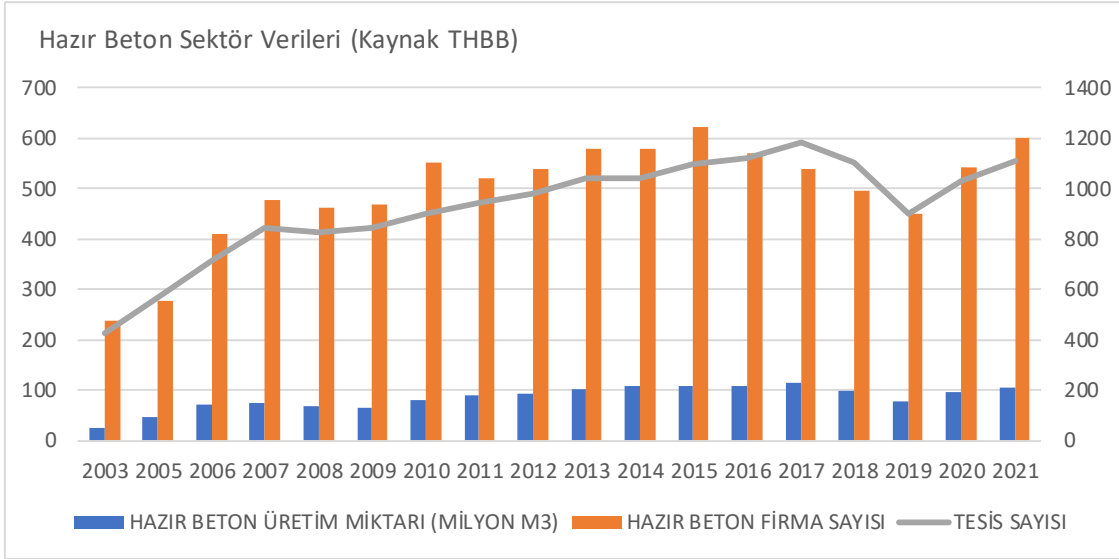

Tablo 19. Çimento Sektörü Yurtiçi ve İhracat Satış Gelirleri % Değişimi

Sektörün en büyük müşteri grubu olan hazır beton sektöründe de inşaatlardaki duruşun akabinde iç pazar daralması ayrıca görülebilmektedir. Firma ve tesis sayıları kriz döneminde düşüş eğilimindedir. (Tablo.20 – Kaynak: THBB)

Tablo 20. Hazır Beton Sektör Verileri

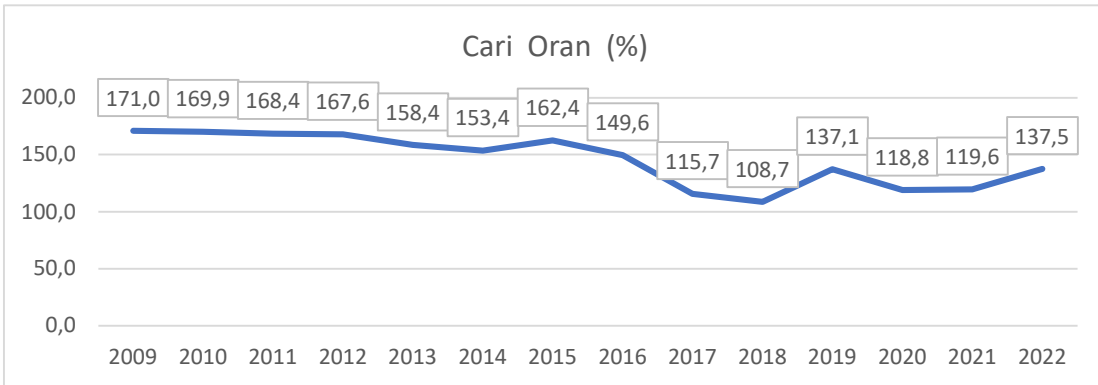

2.2.3 Finansal Durum Değerlendirmesi

Finansal oranlara baktığımızda,

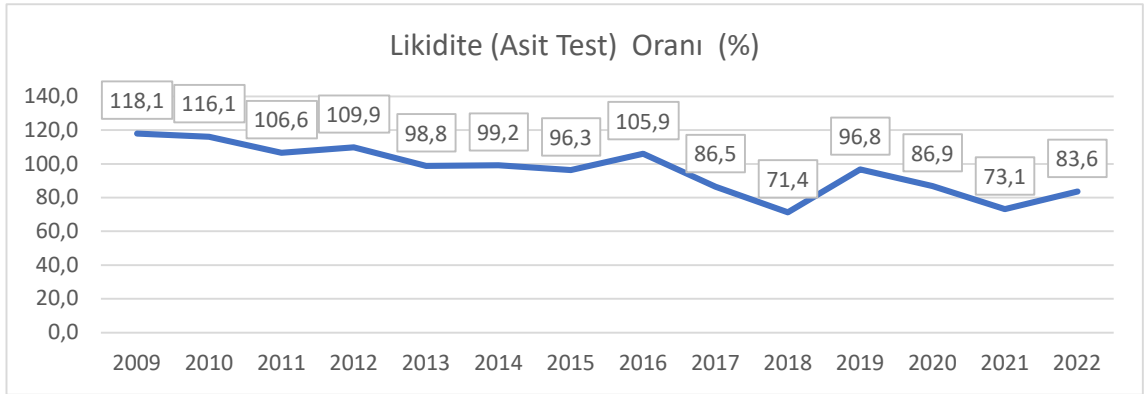
Cari oranın dalgalanması ve düşüşler, sektörün kısa vadeli ödeme taahhütlerini karşılamakta potansiyel zorluklar yaşayabileceği veya likidite konusunda sorunlarla karşılaşabileceği anlamına gelebilmektedir. Çimento sektöründe cari oran değişimi inşaat sektörüne göre daha derin gerçekleşti. Bu durum da sektörün inşaat kadar dayanıklı olmadığı sinyallerini vermektedir. (Tablo.21 – Kaynak: TCMB, 2022, Sektörel Bazda Bilanço Raporu)

Tablo 21. Çimento Sektörü Cari Oran Gelişimi

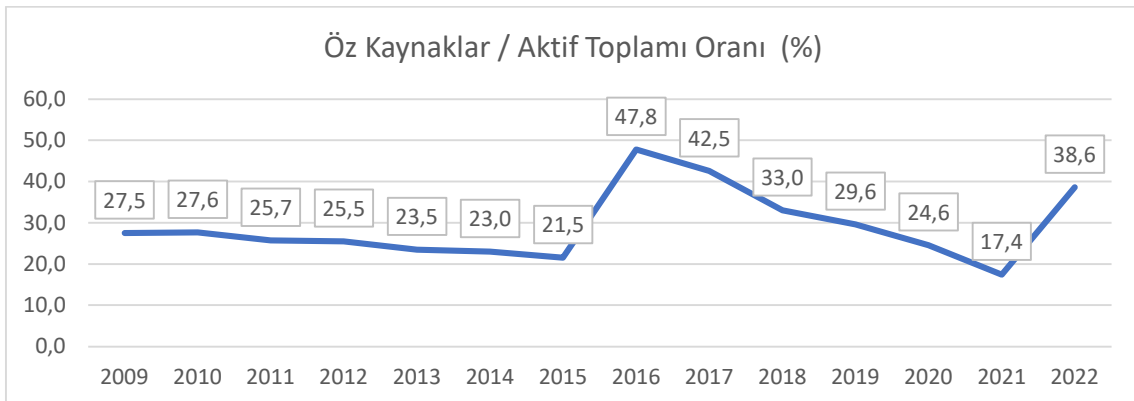
Asit test oranına baktığımızda; bu oranın düşmesi, şirketlerin kısa vadeli finansal sağlığının zayıfladığını veya likidite sorunları yaşadığını göstermektedir. Buradan da görmekteyiz ki sektör gerçekten inşaata nazaran daha büyük ölçekte etkilendi. Bu durum döviz kuru kaynaklı olan bu kriz ortamında sektörün özellikle döviz cinsinden borçları olduğu izlenimini uyandırmaktadır. (Tablo.22 – Kaynak: TCMB, 2022, Sektörel Bazda Bilanço Raporu)

Tablo 22. Çimento Sektörü Asit Test Oran Gelişimi

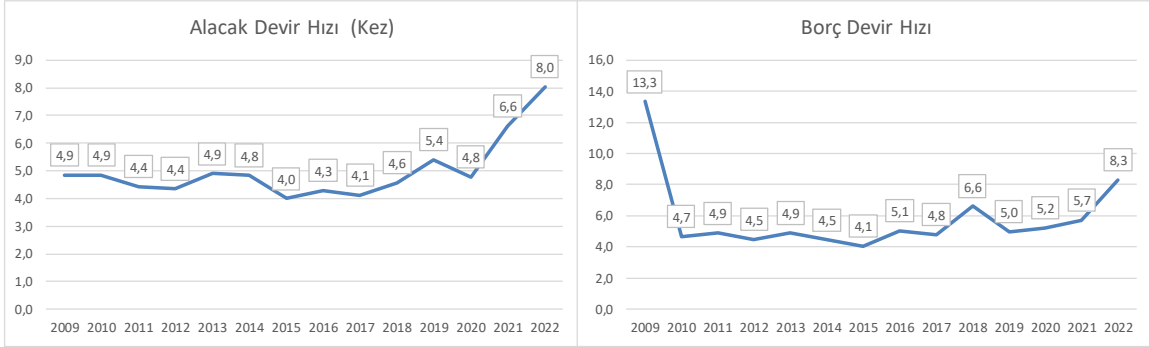
Özkaynakların aktif toplam içindeki oranının gelişimine baktığımızda ise yine 2015 yılına kadar düzenli bir düşüş olduğunu ve 2016 yılında kuvvetli olarak artan oranın 2015 yılının bile gerisine geldiğini görmekteyiz. Kriz dönemlerinde şirketlerin özkaynakları genellikle düşer. Bu durumu artan maliyetler ve düşen satış kârlılığı ile likidite problemleri nedeni ile yaşadığı düşünülebilir. (Tablo.23 – Kaynak: TCMB, 2022, Sektörel Bazda Bilanço Raporu)

Tablo 23. Çimento Sektörü Özkaynaklar / Aktif Toplam Oranı Gelişimi

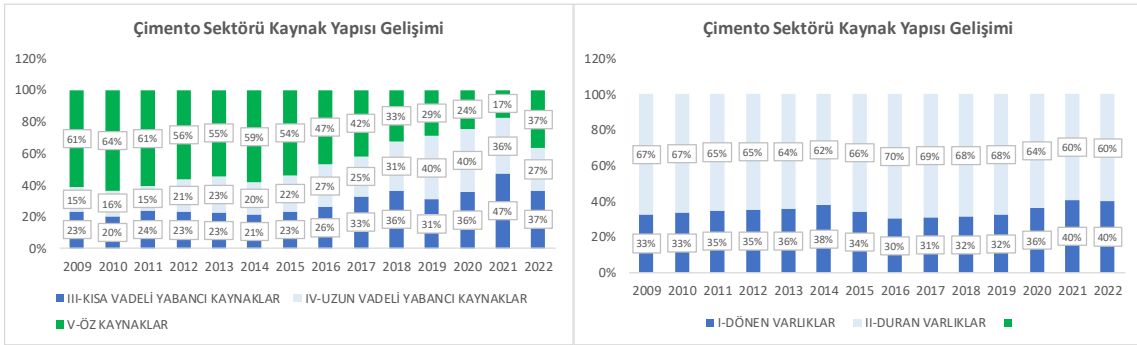
Alacak ve borç devir hızlarına baktığımızda ise 2019 yılı içinde borç devir hızının düştüğünü, alacak devir hızının ise arttığını görmekteyiz. Yani bu durum da bizlere göstermektedir ki sektördeki nakit ihtiyacı nedeni ile firmalar borçlarını daha geç ödeyip karşılığında ise alacaklarını tahsil etme yoluna gitmişlerdir. (Tablo.24 – Kaynak: TCMB, 2022, Sektörel Bazda Bilanço Raporu)

Tablo 24. Çimento Sektörü Alacak ve Borç Devir Hızı Gelişimi

Bir diğer taraftan bilanço analizine basitçe bakacak olursak sektörün varlık ve kaynak dağılımını aşağıda yer aldığı gibi görmekteyiz: (Tablo.25 – Kaynak: TCMB, 2022, Sektörel Bazda Bilanço Raporu)

Tablo 25. Çimento Sektörü Varlık ve Kaynak Yapısı Gelişimi

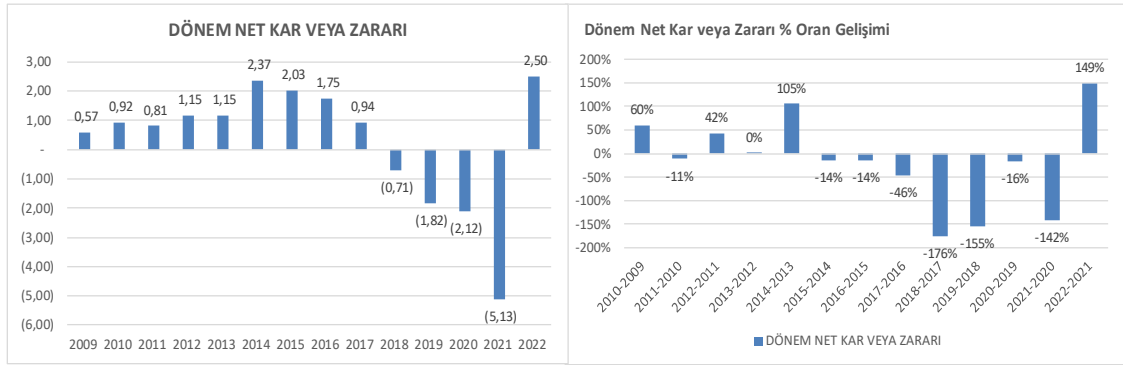

2018 kriz dönemi örneğinden görüleceği üzere kısa vadeli kaynakların kriz dönemlerinde daha pahalı hale gelmesi ile uzun vadeli kaynaklara yönelmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca yine özkaynak oranındaki kuvvetli düşüş de paranın artan değerine karşılık zaman kaybı yaşadığı izlenimi vermekte ayrıca inşaat sektörüne nazaran buradaki

kuvvetli hareket ile bu sektördeki borçlanmanın daha çok döviz cinsinden yapıldığını ve sektörün elinde döviz rezervinin yeteri kadar olmadığını da kanıtı niteliğindedir.

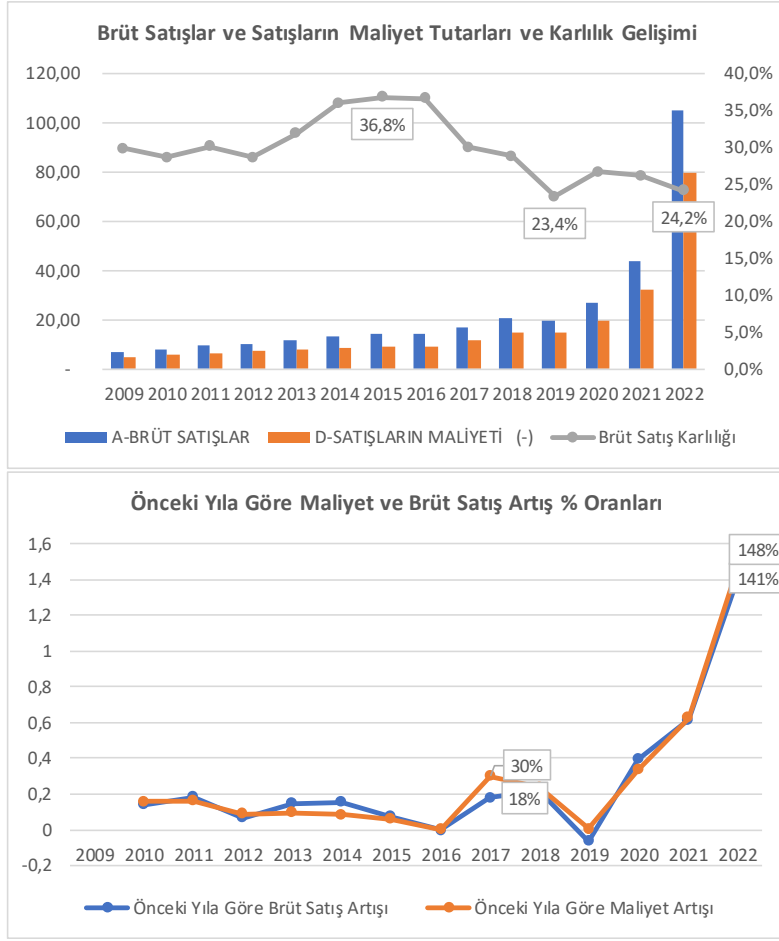
Son olarak gelir tablosundaki dönem net kâr/zararına baktığımızda ise yine kriz döneminin etkisini net bir şekilde görebilmekteyiz. Yine burada inşaat sektöründeki toparlanmanın aksine derinleşen kriz ortamını görebilmekteyiz. 2022 yılına kadar giderek büyüyen bir zarar söz konusu görünmektedir. (Tablo.26 – Kaynak: TCMB, 2022, Sektörel Bazda Bilanço Raporu)

Tablo 26. Çimento Sektörü Dönem Net Kâr veya Zararı ve % Oran Gelişimi

Genel olarak sektördeki kârlılığa baktığımızda ise sektörde kriz ortamı ile artan maliyetler ve finansman zorluğu yaşanmakta olup, kârlılıktaki artış engellenmeye ve maliyet artışının üzerine çıkılmaya çalışıldığı izlenimi görünmektedir. (Tablo.24 ve Tablo.25 – Kaynak: TCMB, 2022, Sektörel Bazda Bilanço Raporu)

Tablo 27. Çimento Sektörü Brüt Satışlar ve Satışların Maliyetleri Gelişimi

ÖZET

İnşaat ve çimento sektörleri, ekonomik kriz dönemlerinde genellikle çeşitli finansal sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Kriz ortamlarında bu sektörlerin yaşadığı finansal zorlukların sebepleri ise şu şekilde sayılabilir:

Ekonomik krizler genellikle tüketici güvenini azaltır ve inşaat projelerine olan talebi düşürür. Bu durum, sektörde yeni projelerin iptal edilmesine veya ertelenmesine neden olabilir, bu da gelir kaybına yol açmaktadır. Aynı zamanda inşaat talebinin düşmesi ile de çimento sektörü iç pazarda kayıp yaşayarak daha fazla ihracata yönelmektedir.

Kriz dönemlerinde finansman kaynaklarına erişimde yaşanan zorluklar, inşaat ve çimento şirketlerinin projelerini finanse etmekte güçlük çekmelerine neden olmakta ve yüksek faiz oranları veya kredi koşullarındaki sıkılaşma, şirketlerin borçlanma maliyetlerini artırmaktadır.

Kriz dönemlerinde malzeme maliyetleri, işçilik maliyetleri ve enerji maliyetleri gibi temel girdi maliyetleri genellikle artmaktadır. Bu durum, şirketlerin marjlarını olumsuz etkileyebilir ve kârlılıklarını azaltabilir. Artan maliyetler ise beraberinde fiyat artışlarını ve dolayısıyla da satmakta yaşanacak zorluklar nedeni ile de stok artışlarını getirmektedir. Bu doğrultuda da yine tüm bu artışlar beraberinde rekabet ortamındaki artışı da gerektirir. Finansman için gerekli para karşılığında rekabet ortamı sektörlerde sıkıntılar yaşatacaktır.

İnşaat ve çimento sektör ilişkilerine baktığımızda ise her iki sektör de kriz ortamlarından olumsuz yönde etkilenmekte ancak bu etkilenme öncelikli olarak inşaat sektörü ile başlamaktadır. İnşaat sektörü ülke ekonomisi için önemli bir temel taşı olup zincirleme etki yaratmakta ve bu etki nihayetinde güçlü finansmanı ile tekrar yukarı yönlü gidebilmektedir. Ancak aynı durum görmekteyiz ki çimento sektörü için o kadar kolay olmamaktadır. Krizin daha derin etkiler bırakabildiği çimento sektörü inşaat sektörünün tekrar canlanmasının ardından biraz yavaş da olsa ayağa kalkabilmektedir.

ABSTRACT

The construction and cement sectors often encounter various financial difficulties during economic crises. The reasons for the financial challenges faced by these sectors during crisis periods can be listed as follows:

Economic crises generally reduce consumer confidence and decrease demand for construction projects. This can lead to the cancellation or postponement of new projects in the sector, resulting in income loss. Simultaneously, the decline in construction demand prompts the cement sector to experience losses in the domestic market, pushing for increased focus on exports.

Difficulties in accessing financing sources during crisis periods make it challenging for construction and cement companies to finance their projects. Tightening interest rates or credit conditions increase the borrowing costs for companies.

Key input costs such as material, labor, and energy costs typically rise during crisis periods. This can adversely affect companies' profit margins and reduce profitability. Increased costs also lead to price hikes, creating challenges in selling products and resulting in increased inventory due to market difficulties. Consequently, these increases necessitate heightened competition in the industry, posing additional challenges for financing.

When examining the relationship between the construction and cement sectors, both are negatively impacted by crisis situations, with the construction sector being the primary sector affected. The construction sector serves as a crucial foundation for the national economy, creating a chain reaction that, with strong financing, can ultimately move upward again. However, it is not as straightforward for the cement sector. Although the cement sector may gradually recover after the construction sector rejuvenates, the deeper impacts of the crisis may linger, making the recovery process slower

KAYNAKLAR

- Akyüz, A. (2009). *Political Economy of Turkey: In Search of Stability Amid Domestic and Global Crises*. Center on the United States and Europe at Brookings.
- Ariöz, Ö., & Yıldırım, K. (2015). *Türkiye 'de Çimento Sektöründeki Belirsizlikler ve Türk Çimento Sektörünün SWOT Analizi*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (32). 173-190
- ASLANHAN, U. (2022, May 16). *İnşaatın etkilediği 250 sektörün istihdamı 6 milyonu geçiyor*. Anadolu Ajansı. Erişim Tarihi: Ocak 03,2024, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/insaatin-etkiledigi-250-sektorun-istihdami-6-milyonu-geciyor/2589163>
- Bayrak, İ. C., & Telatar, O. M. (2021). *İnşaat Sektörü ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Ampirik Bir Analiz*. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(3), 1283-1297. <https://doi.org/10.36362/gumus.960560>
- Balaban, O. (2011). *İnşaat sektörü neyin lokomotifidir*. Birikim, 19–26. <https://hdl.handle.net/11511/85298>
- Çağatay, B. (2021). *Türkiye 'de Çimento Sektörüne İlişkin Gelecek Tahminleri; Küresel Ticaret ve Makroekonomik Değişkenler Işığında Yeni Politikalar*. Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi, (8), 95-115.
- Dünya Çimento Birliği. (N.d.). *History Of Cement*. World Cement Association. Erişim Tarihi: Ocak 10, 2024, <https://www.worldcementassociation.org/about-cement>
- Ege Yapı. (2017, Ekim 18). *Türk Tarihindeki 5 Mimar ve Eserleri | Değer İnşa Eder*. Ege Yapı. Erişim Tarihi: Ocak 07, 2024, <https://www.egeyapi.com/en/blog/mekan/turk-tarihindeki-5-mimar-ve-eserleri>
- ENGİN, Y. (2020, Haziran 15). *İnşaat Mühendisliğinin Tarihi – Beton ve Çimento*. Beton ve Çimento. Erişim Tarihi: Aralık 22, 2023, <https://www.betonvecimento.com/sektorel/insaat-muhendisliginin-tarihi>
- GALİP. (2020, May 25). *Sabiha Rifat Gürayman*. FenerbahceTarihi.org. (Erişim Tarihi: 2023/12/25), <https://fenerbahcetarihi.org/2020/05/sabiha-rifat-gurayman/>
- Goldyapı İnşaat. (N.d.). *İnşaat Sektörünün Türkiye'deki Gelişimi*. (Erişim Tarihi: 2024/01/10), <https://www.goldyapi.com.tr/insaat-sektorunun-turkiye39deki-gelisimi.html>
- İnak, C. (2019). *İnşaat sektörünün ekonomik büyüme üzerindeki etkileri: Türkiye üzerine ampirik inceleme* (Master's thesis, AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ).

Kılıç, C., Savrul, B. K., Topkaya, Ö., Özekicioğlu, H. (2013). *Küresel Finansal Krizin Türkiye'nin İnşaat Sektörü Üzerindeki Etkileri*. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 5(3), 95-104.

Merchant Research (2022), *Cement: 2023 World Market Review and Forecast to 2032*, Özel Sektör Değerlendirme Raporu.

Özdemir, E., & Kılıç, S. (2011). *2008 Küresel Ekonomik Krizi ve İnşaat Sektörü: Pazarlama Açısından Bir Alan Araştırması*.

Sanayi Genel Müdürlüğü (2022), *Çimento Sektör Raporu 2021*, Sayfa 4, <https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/sector-raporlari/mu0102011404>

Şantiye.com. (N.d.). *Dünyanın En Büyük 250 Uluslararası Müteahhidi Listesinde Türkiye'den 40 Firma Yer Aldı*. Şantiye. (Erişim Tarihi: 2024/01/09), <https://www.santiye.com.tr/dunyanin-en-buyuk-250-uluslararasi-muteahhidi-listesinde-turkiye-den-40-firma-yer-aldi>.

TCMB, 2022, *Sektörel Bazda Bilanço Raporu 2009-2022*

TCMB, 2023/10, *Konut Fiyat Endeksi*

TOBB (2011). *Türkiye İnşaat Malzemeleri Sektör Görünüm Raporu 2011*, Ankara

TÜİK, *Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla*, 2023 III. Çeyrek

TÜİK, *Ücretli Çalışan İstatistikleri*, 2023 Ekim

Türk çimento. (2022). *Aylık Veriler*. <https://www.turkcimento.org.tr/tr>

Türkiye Çimento Sanayicileri Birliği. (N.d.). *Çimento Üretim Tarihçesi*. Türkiye Çimento Sanayicileri Birliği. Erişim Tarihi: 01 07, 2024, https://www.turkcimento.org.tr/tr/cimento_uretiminin_tarihcesi

Türkiye Hazır Beton Birliği (THBB) (2023), *Hazır Beton Sektör Raporu 2022*